อุปลักษณ์ความสุขในหนังสือของพระสงฆ์: การศึกษาตามแนวคิดทฤษฎีมโนอุปลักษณ์และฉากทัศน์อุปลักษณ์[1]

ยมลภัทร ภัทรคุปต์[2]
ศิริพร ภักดีผาสุข[3]

Received: *August 19, 2025*
Revised: *September 17, 2025*
Accepted: *October 25, 2025*

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์อุปลักษณ์ความสุขที่ปรากฏในหนังสือของพระสงฆ์ไทยจากหนังสือจำนวน 6 เล่ม โดยใช้แนวคิดทฤษฎีมโนอุปลักษณ์ (Conceptual Metaphor Theory) และแนวคิดฉากทัศน์อุปลักษณ์ (Metaphor Scenario) เป็นกรอบในการศึกษา ผลการวิจัยพบว่า พระสงฆ์นำเสนอความสุขผ่านอุปลักษณ์ที่หลากหลายและมีมิติทางคุณค่าทั้งเชิงบวก เป็นกลาง และเชิงลบ อุปลักษณ์ความสุขที่พบมากที่สุดคือ [ความสุขคือวัตถุ] ซึ่งสามารถแบ่งย่อยเป็นฉากทัศน์อุปลักษณ์ที่แสดงการประเมินค่าที่ต่างกัน เช่น [ความสุขแท้คือวัตถุ: สิ่งที่ดีเลิศ] [ความสุขคือวัตถุ: วัตถุที่ครอบครอง] และ [ความสุขคือวัตถุ: ขยะ/สิ่งที่ไม่ต้องการ/สิ่งไร้ค่า] นอกจากนี้ยังพบการใช้อุปลักษณ์ความสุขอื่น ๆ เช่น [ความสุขคือสิ่งมีค่า] [ความสุขคือการเดินทาง] [ความสุขคือสิ่งที่ทำอันตราย] และ [ความสุขคือบุคคล] เป็นต้น การใช้อุปลักษณ์เหล่านี้สะท้อนให้เห็นถึงวิธีคิดและมุมมองของพระสงฆ์ที่ต้องการถ่ายทอดแนวคิดเรื่องความสุขในมุมมองทางพุทธศาสนา โดยเน้นให้เห็นถึงความแตกต่างระหว่างความสุขทางโลกกับความสุขทางธรรม ว่าเป็นความสุขทั่วไปกับความสุขแท้ตามลำดับ และชี้ให้เห็นว่าความสุขทางโลกและความทุกข์เป็นสิ่งเดียวกัน ตลอดจนชี้ให้เห็นว่าความสุขที่แท้จริงคือการหลุดพ้นจากความยึดติดและการบรรลุสภาวะนิพพาน การศึกษานี้แสดงให้เห็นว่าการใช้อุปลักษณ์ในหนังสือของพระสงฆ์ไม่เพียงแต่เป็นกลวิธีทางภาษาในการอธิบายสิ่งนามธรรมให้จับต้องได้เท่านั้น แต่ยังเป็นเครื่องมือสำคัญในการถ่ายทอดแนวคิดสำคัญของศาสนาพุทธเพื่อให้ผู้อ่านเกิดความเข้าใจถ่องแท้เกี่ยวกับความสุขและเพื่อโน้มน้าวใจผู้อ่านให้ดำเนินชีวิตตามแนวทางที่จะทำให้เข้าถึงความสุขที่เที่ยงแท้ตามที่ผู้เขียนแนะแนวทางอีกด้วย

คำสำคัญ: อุปลักษณ์, มโนอุปลักษณ์, ฉากทัศน์อุปลักษณ์, ความสุข, หนังสือธรรมะ

---

[1] บทความวิจัยนี้เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์ระดับดุษฎีบัณฑิตเรื่องอุปลักษณ์ความสุขและอุปลักษณ์ความทุกข์ของพระสงฆ์และฆราวาสในสังคมไทย ภาควิชาภาษาไทย สาขาวิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

[2] หน่วยงานผู้แต่ง: ภาควิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
อีเมล: yamonpat@live.uru.ac.th

[3] หน่วยงานผู้แต่ง: ภาควิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
อีเมล: siriporn.ph@chula.ac.th

Happiness Metaphors in Buddhist Monks' Books: A Study Based on Conceptual Metaphor Theory and Metaphor Scenario Analysis[4]

Yamonpat Pattarakup [5]
Siriporn Phakdeephasook [6]

Received: *August 19, 2025*
Revised: *September 17, 2025*
Accepted: *October 25, 2025*

Abstract

This research article aims to analyze the metaphors of happiness found in six books authored by Thai Buddhist monks, employing the frameworks of Conceptual Metaphor Theory and Metaphor Scenario. The findings reveal that monks conceptualize happiness through diverse metaphors with positive, neutral, and negative evaluative dimensions, with the most prominent being [HAPPINESS IS AN OBJECT], which is further elaborated into scenarios such as [TRUE HAPPINESS IS AN OBJECT: AN IDEAL ENTITY], [HAPPINESS IS AN OBJECT: A POSSESSION], and [HAPPINESS IS AN OBJECT: TRASH/UNWANTED/WORTHLESS MATTER]. Other metaphors include [HAPPINESS IS A VALUABLE ENTITY], [HAPPINESS IS A JOURNEY], [HAPPINESS IS A DANGEROUS ENTITY], and [HAPPINESS IS A PERSON]. These metaphorical uses reflect monks' perspectives on happiness in Buddhist thought, emphasizing the distinction between worldly and spiritual happiness, corresponding to ordinary happiness and true happiness, while also suggesting that worldly happiness and suffering are inseparable, and that true happiness lies in detachment and the attainment of Nirvana. Overall, the study demonstrates that metaphors in monks' writings are not only linguistic strategies to make abstract concepts more tangible but also essential tools for conveying Buddhist teachings, fostering profound understanding, and persuading readers to pursue the path leading to genuine and enduring happiness.

Keywords: Metaphors, Conceptual Metaphor, Metaphor Scenario, Happiness, Dhamma books

---

[4] This research article is part of a doctoral dissertation entitled Metaphors of Happiness and Suffering in the Books by Thai Monks and Lay Persons in Thai Society, Department of Thai, Thai Program, Faculty of Arts, Chulalongkorn University.

[5] Affiliation: Department of Thai, Faculty of Arts, Chulalongkorn University
E-mail: yamonpat@live.uru.ac.th

[6] Affiliation: Department of Thai, Faculty of Arts, Chulalongkorn University
E-mail: siriporn.ph@chula.ac.th

1. บทนำ

ความสุขเป็นหนึ่งในมโนทัศน์สำคัญของมนุษย์ที่ปรากฏอย่างหลากหลายในภาษา ผ่านการใช้ถ้อยคำและกลวิธีทางภาษาที่ซับซ้อน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง “อุปลักษณ์” ซึ่งเป็นเครื่องมือทางปริชาน[7] ที่ช่วยให้ผู้ใช้ภาษาสามารถอธิบายสิ่งที่เป็นนามธรรม เช่น ความรู้สึก อารมณ์ หรือค่านิยม ให้เข้าใจได้ผ่านกรอบคิดของสิ่งที่จับต้องได้หรือมีโครงสร้างรูปธรรม อุปลักษณ์ความสุขจึงเป็นปรากฏการณ์ที่มีความสำคัญทั้งในด้านภาษาศาสตร์และวัฒนธรรม เพราะแสดงให้เห็นถึงวิธีคิดและวิธีรับรู้ของผู้ใช้ภาษาในแต่ละสังคมวัฒนธรรมได้

ในสังคมไทย หนังสือที่ว่าด้วยความสุขที่เขียนโดยพระสงฆ์ได้รับความนิยมแพร่หลายอย่างต่อเนื่อง เห็นได้จากจำนวนเล่มและจำนวนครั้งที่ตีพิมพ์มีจำนวนมากกว่าครั้งละ 2,000 เล่ม เนื้อหาในหนังสือเหล่านี้ไม่เพียงเสนอความคิดเรื่องความสุข หากยังสะท้อนมุมมองและโน้มน้าวให้ผู้อ่านมีความคิดเกี่ยวกับความสุขให้เป็นไปในทางที่ผู้เขียนแนะนำ การใช้อุปลักษณ์จึงเป็นกลวิธีเด่นที่พระสงฆ์นำมาใช้เพื่อถ่ายทอดแนวคิดเรื่องความสุขที่มีลักษณะเป็นนามธรรมได้อย่างชัดเจน เข้าใจง่าย และน่าสนใจ ตัวอย่างเช่น

ตัวอย่างที่ 1

[ความสุขแท้คือการเดินทาง: การขึ้นบันไดไปจนถึงขั้นสุดท้าย]

> สุขสุดท้ายที่ปลายทาง คือ บรรลุภาวะพระนิพพาน อันเป็นวิวัฒนาการสูงสุดแห่งสติปัญญาของมวลมนุษยชาติ ฉะนั้น เราท่านทั้งหลายปรารถนาที่จะมีความสุข ก็ควรจะพัฒนาศักยภาพในการมีความสุขให้ก้าวขึ้นมาทีละขั้น ๆ เหมือนเราปรารถนาจะขึ้นไปบนปราสาทแห่งความสุข แล้วก็ก้าวขึ้นบันไดไปทีละขั้น ๆ จนถึงตัวปราสาทจริง ๆ อย่าไปยึดติดอยู่แค่บันไดของปราสาท เราต้องเพียรก้าว ขึ้นไปทีละขั้น ๆ เหมือนที่พระพุทธองค์ได้ตรัสเอาไว้
>
> (1. 74)

ตัวอย่างที่ 2

[ความสุขคือการเดินทาง: การเดินทางไปตามเส้นทางที่ถูกต้อง]

> ดังได้กล่าวแล้วว่า สุขนั้นมีมากมาย หลายชั้น หลายประเภท และนี่แหละก็คือเรื่องที่ บอกว่าจะได้พัฒนากันต่อไป ตรงนี้ ถือว่าเป็นต้นทาง เริ่มออกเดินทาง เพราะฉะนั้น อย่าให้พลาด ต้องเริ่มให้ดี เพื่อจะเข้าทางได้ แล้วก็เดินหน้าไปอย่างมั่นใจด้วยกัน
>
> (6.25)

ตัวอย่างที่ 1-2 ที่ยกมาข้างต้นสามารถนำมาวิเคราะห์เพื่อชี้ให้เห็นถึงการแบ่งระดับของความสุข ซึ่งสะท้อนให้เห็นมโนทัศน์เชิงลำดับขั้นของความสุขตามแนวทางของพุทธศาสนา โดยแต่ละตัวอย่างใช้มโนอุปลักษณ์[8] ที่แตกต่างกันในการอธิบายระดับของ

---

[7] อุปลักษณ์เป็นกลวิธีทางภาษาที่มีบทบาทหน้าที่ในการถ่ายทอดความคิด (Ideational function) (Goatly, 1997) ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่าอุปลักษณ์เป็นเครื่องมือทางปริชานซึ่งถ่ายทอดความคิดเชิงเปรียบเทียบของผู้ส่งสารและถ่ายทอดความคิดดังกล่าวไปยังผู้รับสาร

[8] มโนอุปลักษณ์เป็นคำศัพท์แปลจาก conceptual metaphor ใช้หมายถึงอุปลักษณ์ในระดับมโนทัศน์ซึ่งอยู่ในระบบความคิด ในบทความนี้ใช้ว่ามโนอุปลักษณ์และแนวคิดทฤษฎีมโนอุปลักษณ์ (Conceptual Metaphor Theory หรือใช้คำย่อว่า CMT) (Natthaporn, 2013) เมื่อกล่าวถึงอุปลักษณ์ในระดับมโนทัศน์ของผู้ใช้ภาษาและใช้เรียกแนวคิดทฤษฎีที่ศึกษามโนอุปลักษณ์ตามลำดับ ทั้งนี้ บางงานวิจัยใช้ชื่อเรียกว่าอุปลักษณ์เชิงมโนทัศน์

ความสุขจากขั้นต้นไปสู่ขั้นสูงสุด ได้แก่ **ตัวอย่างที่ 1** ใช้มโนอุปลักษณ์ [ความสุขแท้คือการเดินทาง: การขึ้นบันได] เพื่อสร้างภาพของการก้าวทีละขั้นจากความสุขระดับต้นไปสู่เป้าหมายสูงสุดคือ “พระนิพพาน” ซึ่งถูกเปรียบเป็น “ตัวปราสาท” ส่วนระดับความสุขในขั้นต่าง ๆ ถูกเปรียบเป็น “ขั้นบันได” ที่ต้องค่อย ๆ ไต่ขึ้น การเปรียบเทียบลักษณะนี้ชี้ให้เห็นถึงกระบวนการพัฒนาและความจำเป็นในการฝึกฝนจิตใจอย่างต่อเนื่องเพื่อบรรลุความสุขอันสูงสุด เป็นการเสนอภาพความสุขในเชิงพัฒนาการอย่างเป็นลำดับขั้น มีการประเมินค่าเชิงบวก **ตัวอย่างที่ 2** ใช้มโนอุปลักษณ์ [ความสุขคือการเดินทาง: การเดินทางไปตามเส้นทางที่ถูกต้อง] เช่นเดียวกัน แต่ในลักษณะที่เน้น “ความก้าวหน้า” ของการเดินทางและการเดินทางไปตาม “เส้นทางที่ถูกต้อง” ซึ่งมีการประเมินค่าแบบเป็นกลาง ทางพุทธศาสนาตัวอย่างนี้ชี้ให้เห็นความเข้าใจในลักษณะของความสุขระดับสูงสุดว่าเป็นจุดหมายปลายทางที่ต้องอาศัยการเดินทางของจิตใจ ความสุขในระหว่างทางจึงอาจถูกมองเป็นช่วงเวลาหรือระดับความสุขชั่วคราวก่อนจะถึงความสุขที่ยิ่งใหญ่ที่สุดคือสภาวะนิพพาน

ตัวอย่างที่ 3

[ความสุขคือสิ่งมีชีวิต: หางงู]

> หลวงพ่อชา สุภทฺโท พูดน่าคิดว่า ทุกข์นั้นเปรียบเหมือนหัวงู ส่วนสุขคือหางงู ถ้าจับหัวงูมันก็กัด ถ้าจับหางงู ประเดี๋ยวมันก็แว้งกัด ดังนั้นถ้าจับแล้วต้องรีบปล่อย เวลามีความสุขแล้วอย่าเพลิดเพลินหลงใหลยึดติด ต้องรีบปล่อยไม่งั้นทุกข์จะตามมา
>
> (5. 38)

ตัวอย่างที่ 3 มีลักษณะแตกต่างจากตัวอย่างที่ 1 และ 2 คือใช้มโนอุปลักษณ์ที่แตกต่างคืออุปลักษณ์นี้นำเสนอมุมมองที่แตกต่างไปจากสองตัวอย่างแรก (คือไม่ได้แบ่งระดับความสุขเหมือนในตัวอย่างที่ 1-2) โดยเน้นว่า ความสุขมีธรรมชาติที่อันตรายแฝงอยู่ มนุษย์ควรมีทัศนคติที่ถูกต้องต่อความสุข คือไม่ควรยึดติดความสุข ฉากทัศน์นี้มีการประเมินค่าเชิงลบ

จากตัวอย่างข้างต้นจะเห็นได้ว่าอุปลักษณ์ความสุขที่พระสงฆ์ใช้มีความหลากหลายน่าสนใจ และสื่อมุมมองที่พระสงฆ์ใช้ถ่ายทอดความคิดเรื่องความสุขที่แตกต่างกัน จากการทดลองใช้แนวคิดทฤษฎีมาวิเคราะห์เบื้องต้น ผู้วิจัยพบว่าแนวคิดทฤษฎีมโนอุปลักษณ์ (conceptual metaphor theory) และแนวคิดเรื่องฉากทัศน์อุปลักษณ์ (metaphor scenario) เหมาะสมที่จะนำมาใช้เป็นกรอบในการวิเคราะห์ เพราะเน้นการพิจารณาอย่างละเอียดถึงแบบเปรียบย่อยของมโนทัศน์ต่าง ๆ ที่นำมาใช้ทำความเข้าใจ “ความสุข” อีกทั้งเน้นลักษณะการประเมินค่าผ่านการใช้อุปลักษณ์ซึ่งสอดคล้องกับลักษณะอุปลักษณ์ที่พบจากการสำรวจข้อมูลเบื้องต้นทำให้เห็นลักษณะเด่นของข้อมูลที่ศึกษาที่มีการประเมินค่าอุปลักษณ์ความสุขในเชิงบวก เชิงลบ และเป็นกลางได้ดียิ่งขึ้น

จากการทบทวนวรรณกรรม พบงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาอุปลักษณ์ความสุข ได้แก่ รัชนีย์ญา กลิ่นน้ำหอม (Ratchaneeya, 2013) ซึ่งศึกษาถ้อยคำอุปลักษณ์เกี่ยวกับ “ความสุข” ที่ผู้ใช้ภาษาไทยเขียนในเว็บบล็อก 3 แห่ง ได้แก่ Bloggang, Exteenblog และ Oknationblog ระหว่างปี พ.ศ. 2550–2553 งานวิจัยดังกล่าวใช้แนวคิดทฤษฎีมโนอุปลักษณ์ในการวิเคราะห์ผลการศึกษา ผลการศึกษาพบอุปลักษณ์ความสุข ได้แก่ [ความสุขคือวัตถุสิ่งของที่มีมูลค่า] [ความสุขคือสิ่งที่ต้องค้นหา] [ความสุขคือสสารที่มีปริมาณ] [ความสุขคือวัตถุสร้างได้] [ความสุขคือสิ่งมีชีวิต] [ความสุขคืออาหาร] และ [ความสุขคือธุรกิจ] ส่วนบทความวิจัยนี้เลือกศึกษากลุ่มข้อมูลหนังสือของพระสงฆ์ ซึ่งยังไม่มีผู้ใดเคยศึกษามาก่อน และจะนำแนวคิดฉากทัศน์อุปลักษณ์ซึ่งเป็นแนวคิดที่มีผู้นำมาศึกษาน้อยมาศึกษาร่วมกับแนวคิดทฤษฎีมโนอุปลักษณ์ ผลการศึกษาอาจแตกต่างไปจากการศึกษาด้วยแนวคิดทฤษฎีมโนอุปลักษณ์เพียงอย่างเดียว

นอกจากนี้ข้อมูลหนังสือธรรมะในงานวิจัยยังไม่มีผู้ศึกษาอุปลักษณ์ความสุขมาก่อน หนังสือที่นำมาศึกษาเป็นหนังสือที่ได้รับความนิยมซึ่งเขียนโดยกลุ่มพระสงฆ์ ซึ่งเป็นกลุ่มบุคคลที่ได้รับการยอมรับนับถือจากคนในสังคมวัฒนธรรมไทยอย่างมาก หนังสือเหล่านี้จึงน่าจะมีอิทธิพลต่อคนในสังคม ผู้วิจัยจึงได้คัดเลือกมาศึกษา

จากการศึกษาวิเคราะห์อุปลักษณ์ความสุขในหนังสือของพระสงฆ์ไทยตามแนวคิดทฤษฎีมโนอุปลักษณ์และฉากทัศน์อุปลักษณ์ ทำให้สามารถเปิดเผยกลวิธีทางภาษาที่ใช้ในการถ่ายทอดแนวคิดนามธรรมอย่าง “ความสุข” ในภาษาไทยเชิงพุทธศาสนา ทั้งในแง่รูปแบบการจัดลำดับคุณค่า (เชิงบวก เป็นกลาง และเชิงลบ) และการเชื่อมโยงระหว่างภาษากับมโนทัศน์ทางศาสนา ผลการศึกษาแสดงให้เห็นว่าอุปลักษณ์เป็นกลไกทางภาษาที่มีพลังในการสื่อสารและขยายความแนวคิดหลักเกี่ยวกับความสุข โดยเฉพาะในงานเขียนธรรมะที่พระสงฆ์เป็นผู้ประพันธ์ ซึ่งช่วยทำให้มโนทัศน์ทางพุทธศาสนาถูกนำเสนออย่างชัดเจนและเข้าถึงได้ง่ายยิ่งขึ้น

นอกจากนี้งานวิจัยยังมีส่วนสำคัญต่อการพัฒนาความรู้ในเชิงทฤษฎี เนื่องจากเป็นการประยุกต์ใช้กรอบแนวคิดฉากทัศน์อุปลักษณ์ (metaphor scenario) กับบริบทภาษาไทยและวัฒนธรรมไทย ซึ่งที่ผ่านมาแทบยังไม่เคยมีผู้ศึกษาอย่างเป็นระบบมาก่อน งานวิจัยนี้จึงมีคุณูปการทั้งในเชิงการต่อยอดกรอบทฤษฎีให้มีความสอดคล้องกับข้อมูลจริงในสังคมไทย และในเชิงประโยชน์เชิงวิชาการที่สามารถเป็นฐานให้แก่งานศึกษาวาทกรรมและอุปลักษณ์ในประเด็นอื่น ๆ ต่อไป ขณะเดียวกันยังมีคุณค่าเชิงสังคม เนื่องจากช่วยให้เกิดความเข้าใจรูปแบบการสื่อสารเชิงศาสนาและวัฒนธรรมไทยได้ลึกซึ้งยิ่งขึ้น อันจะเป็นประโยชน์ต่อการวิจัยทางภาษาศาสตร์ สังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และการประยุกต์ใช้ในการสื่อสารเชิงศาสนาและการศึกษาวัฒนธรรมร่วมสมัยต่อไป

2. วัตถุประสงค์

วิเคราะห์อุปลักษณ์ความสุขที่นำเสนอในหนังสือของพระสงฆ์โดยใช้แนวคิดทฤษฎีมโนอุปลักษณ์และฉากทัศน์อุปลักษณ์

3. ข้อตกลงเบื้องต้น

เพื่อความสะดวกในการพิมพ์ ผู้วิจัยใช้สัญลักษณ์ต่อไปนี้

1. [X: Y] หมายถึง มโนอุปลักษณ์ X และฉากทัศน์ Y เช่น [ความสุขคือการเดินทาง: จุดหมายปลายทาง] คือมโนอุปลักษณ์ความสุขคือการเดินทาง และฉากทัศน์อุปลักษณ์ความสุขคือจุดหมายปลายทาง เป็นต้น

2. หนังสือในกลุ่มข้อมูล ใช้ (เล่มที่. เลขหน้า) เช่น (1. 23) หมายถึงเล่มที่ 1 หน้าที่ 23 ดังนี้

ตาราง 1 ผู้เขียนและหนังสือที่นำมาใช้เป็นข้อมูลในงานวิจัย

เล่มที่	ผู้เขียน	ชื่อหนังสือ
1	พระเมธีวชิโรดม (ว. วชิรเมธี)	สุขที่นี่ เดี๋ยวนี้
2	พระเมธีวชิโรดม (ว. วชิรเมธี)	กลั่นทุกข์ให้เป็นสุข
3	พระปราโมทย์ ปาโมชฺโช	ประมวลพระธรรมเทศนา เล่ม 1
4	พระปราโมทย์ ปาโมชฺโช	ประมวลพระธรรมเทศนา เล่ม 2

เล่มที่	ผู้เขียน	ชื่อหนังสือ
5	พระอธิการไพศาล วิสาโล (วงศ์วรวิสิทธิ์)	เส้นผมบังความสุข
6	พระอธิการไพศาล วิสาโล (วงศ์วรวิสิทธิ์)	พระพุทธศาสนา: คำสอนว่าด้วยความสุขที่แท้จริง

3. การขีดเส้นใต้ 1 เส้นคือถ้อยคำอุปลักษณ์ของความสุขทั่วไป การขีดเส้นใต้ 2 เส้นคือถ้อยคำอุปลักษณ์ของความสุขแท้

4. นิยามศัพท์เฉพาะ

1. ความสุข จากการประมวลความคิดเรื่องความสุขในงานวิจัยนี้ ความสุข หมายถึง อารมณ์ความรู้สึกที่เกิดขึ้นและรับรู้ได้ทางจิตใจไปจนถึงระดับจิตวิญญาณ แบ่งออกเป็น 2 ลักษณะ ได้แก่

1.1 ความสุขทั่วไป (Worldly/Ordinary happiness) คือ ความสุขทางโลก ความสุขที่ขึ้นกับอารมณ์หรือสิ่งเร้าภายนอก

1.2 ความสุขแท้ (True/Ultimate happiness) คือ ความสุขทางธรรม เป็นความสุขที่เหนือกว่าความสุขทางโลก เกิดจากการพัฒนาจิตใจ เช่น การทำสมาธิ การปฏิบัติธรรม การละกิเลส

2. การประเมินค่า การประเมินค่า คือ การตัดสินและให้คุณค่าแก่ “ความสุข” ซึ่งเป็นผลจากการถ่ายโอนคุณลักษณะเด่นทางความหมายในเชิงบวกหรือเชิงลบของแบบเปรียบไปยังสิ่งที่ถูกเปรียบ การประเมินค่าแบ่งออกเป็น 3 ระดับ ได้แก่

2.1 การประเมินค่าเชิงบวก หมายถึง การใช้อุปลักษณ์ที่สื่อมุมมองเชิงบวกต่อความสุขว่าเป็นสิ่งที่ดี มีคุณค่าหรือพึงปรารถนา เช่น การเปรียบความสุขว่าเป็นสิ่งที่ดีเลิศ รางวัลสูงสุด กำไรสูงสุด

2.2 การประเมินค่าเป็นกลาง หมายถึง การใช้อุปลักษณ์ที่สื่อความสุขในลักษณะไม่เข้าข้างด้านดีหรือด้านลบอย่างชัดเจน แต่เป็นสิ่งที่สามารถ “ประเมินค่า” ได้ เช่น มองความสุขกับความทุกข์ว่ามีค่าเท่ากัน หรือเปรียบเป็นสิ่งที่ครอบครองได้โดยไม่โน้มเอียงไปด้านดีหรือร้าย

2.3 การประเมินค่าเชิงลบ หมายถึง การใช้อุปลักษณ์ที่สื่อความสุขในแง่ที่ไม่ดี เป็นสิ่งไม่ดีหรือไร้ค่า เช่น ความสุขที่เปรียบเหมือนขยะ สิ่งที่ไม่คงทน ของปลอม หรือสิ่งที่ก่อให้เกิดความทุกข์ตามมา

5. ขั้นตอนการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ มีขั้นตอนการดำเนินงานวิจัย ดังนี้

1. ศึกษาเอกสารเกี่ยวกับแนวคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยสำรวจและศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ เอกสารและงานวิจัยเกี่ยวกับแนวคิดทฤษฎีมโนอุปลักษณ์และฉากทัศน์อุปลักษณ์ในภาษาไทยและภาษาอังกฤษ และบทความและงานวิจัยเรื่องอุปลักษณ์ความสุขในภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

2. คัดเลือกกลุ่มตัวอย่าง ผู้วิจัยคัดเลือกข้อมูลมาศึกษาจากงานเขียนประเภทหนังสือของพระสงฆ์และฆราวาสในสังคมไทย โดยคัดเลือกจากผู้เขียนที่เป็นผู้มีผลงานต่อเนื่องยาวนาน ได้รับการยอมรับจากคนในสังคมไทย เห็นได้จากจำนวนผู้ติดตามในสื่อออนไลน์ของบุคคลเหล่านี้มีจำนวนมากกว่า 50,000 คนขึ้นไป และเป็นผู้ที่นำเสนอเรื่องความสุขมาต่อเนื่องยาวนาน หนังสือที่คัดเลือกมาศึกษาเป็นหนังสือที่ตีพิมพ์ใน พ.ศ. 2555-2565 มีข้อมูลถ้อยคำอุปลักษณ์ความสุขจำนวนมากและหลากหลาย ในเบื้องต้นคัดเลือกจากชื่อหนังสือที่ปรากฏคำว่า “สุข” แล้วจึงค้นหาหนังสือที่ปรากฏถ้อยคำอุปลักษณ์สุขเป็นจำนวนมากต่อไป เมื่อได้หนังสือจำนวนหนึ่งแล้ว ผู้วิจัยคัดเลือกหนังสือมาศึกษาจากนักเขียนคนละ 2 เล่ม ด้วยวิธีการสุ่มอย่างมีเกณฑ์คือมียอดการพิมพ์มากกว่า 2,000 เล่มขึ้นไป และมีการพิมพ์ซ้ำมากกว่า 2 ครั้งขึ้นไป จากเกณฑ์ข้างต้นพบนักเขียนที่นำมาศึกษาดังนี้

ตาราง 2 จำนวนผู้ติดตามผู้เขียนทางสื่อออนไลน์

ที่	ผู้เขียน	จำนวนผู้ติดตาม
1	พระมหาวุฒิชัย (ว.วชิรเมธี)	731,000 คน (YouTube ช่องฟังธรรมะ ว.วชิรเมธี)
2	พระปราโมทย์ ปาโมชฺโช	366,000 คน (YouTube ช่อง Dhamma.com)
3	พระไพศาล วิสาโล	77,200 คน (YouTube ช่อง ให้ธรรมเป็นทาน)

หมายเหตุ ข้อมูล ณ วันที่ 12 มกราคม พ.ศ. 2568

3. เก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลในครั้งนี้ผู้วิจัยดำเนินการดังต่อไปนี้

3.1 การเก็บข้อมูลอุปลักษณ์ใช้การเก็บข้อมูลตามนิยามศัพท์ที่กำหนดไว้ในงานวิจัยนี้คืออุปลักษณ์ หมายถึง “การเปรียบเทียบสิ่งหนึ่งกับอีกสิ่งหนึ่งโดยสองสิ่งนั้นต้องอยู่ต่างแวดวงความหมายกัน” (Saeed, 1997, p. 302 cited in Abbood & Mustafa, 2014, p. 278)

3.2 การเก็บข้อมูลถ้อยคำอุปลักษณ์ (metaphorical expression) หมายถึงรูปภาษาที่แสดงให้เห็นความเหมือนระหว่างสิ่งสองสิ่ง ได้แก่ แบบเปรียบ (source domain) และสิ่งที่ถูกเปรียบ (target domain) โดยทั้งสองสิ่งต้องเป็นสิ่งที่อยู่ต่างแวดวงความหมายกัน (Lakoff & Johnson, 1980) สิ่งที่ถูกเปรียบในงานวิจัยนี้คือความสุข

4. วิเคราะห์ถ้อยคำอุปลักษณ์และจัดกลุ่มตามแวดวงมโนทัศน์ต้นทาง/แบบเปรียบเป็นกลุ่มกว้าง ๆ ตามแนวคิดทฤษฎีมโนอุปลักษณ์ของเลคอฟและจอห์นสัน (Lakoff and Johnson, 1980, 2003) เลคอฟ (Lakoff, 1995, 2014) ถ้อยคำอุปลักษณ์ที่ได้ถูกจัดเป็นมโนอุปลักษณ์ เช่น [ความสุขคือวัตถุ] [ความสุขคือสิ่งมีค่า] [ความสุขคือการเดินทาง] เพื่อให้เห็นกรอบแนวคิดหลักและภาพรวมเชิงระบบของการมอง “ความสุข” จากนั้นวิเคราะห์แวดวงความหมายต้นทาง (source domain) อย่างละเอียด

5. เมื่อได้มโนอุปลักษณ์แล้ว จึงใช้ทฤษฎีฉากทัศน์อุปลักษณ์ (Metaphor scenario) ในการแยกย่อยเป็นฉากทัศน์ย่อย (sub-domains) การจำแนกฉากทัศน์อุปลักษณ์ออกจากถ้อยคำลักษณะอื่นใช้นิยามของมูสอล์ฟที่ระบุว่า “ Scenarios are specific sub-domains of source concepts which structure the metaphorical transfer to the target domain

in discourse. They provide detailed role allocations and typical developments within the source situation, such as the roles of participants, causes of problems, and possible solutions." มูสอล์ฟ (Musolff, 2006: 23) และ "[A] set of assumptions made by competent members of a discourse community about 'typical' aspects of a source-situation, for example, its participants and their roles, the 'dramatic' storylines and outcomes, and conventional evaluations of whether they count as successful or unsuccessful, normal or abnormal, permissible or illegitimate, etc'. มูสอล์ฟ (Musolff, 2006: 28)" แปลและสรุปเป็นภาษาไทยได้ว่า ฉากทัศน์อุปลักษณ์ คือ "ชุดของสมมติฐานที่ถูกสร้างขึ้นโดยสมาชิกที่มีความสามารถทางภาษาของชุมชนวาทกรรม เกี่ยวกับลักษณะ 'ทั่วไป' ของสถานการณ์ต้นทาง (source situation) เช่น ผู้เข้าร่วมและบทบาทของพวกเขา เส้นเรื่องหรือเหตุการณ์ที่มีลักษณะเป็นเรื่องราวเชิงละคร รวมถึงผลลัพธ์ และการประเมินเชิงปกติว่าผลลัพธ์เหล่านั้นนับเป็นสิ่งที่ประสบความสำเร็จหรือล้มเหลว ปกติหรือผิดปกติ ชอบธรรมหรือไม่ชอบธรรม เป็นต้น"

นอกจากนี้ มูสอล์ฟ (2006: 23) ยังชี้ว่า ฉากทัศน์อุปลักษณ์เป็น แวดวงย่อยเฉพาะ (specific sub-domains) ของแนวคิดต้นทาง ซึ่งทำหน้าที่กำหนดทิศทางของการถ่ายโยงอุปลักษณ์ (metaphorical transfer) ไปสู่แวดวงความหมายปลายทางในวาทกรรม โดยฉากทัศน์จะให้รายละเอียดที่ชัดเจน เช่น การจัดสรรบทบาทของผู้เข้าร่วม สาเหตุของปัญหาตลอดจนแนวทางแก้ไขที่เป็นไปได้ และบรีซ (Breeze, 2020) ยังเพิ่มเติมอีกว่าฉากทัศน์อุปลักษณ์คือเรื่องเล่าขนาดสั้นที่แฝงอคติเชิงประเมินค่าและความคิดเห็น Metaphor scenarios are "mini-narratives that carry evaluative and attitudinal biases" (Musolff, 2006: 23 cited in Breeze, 2020:18) ที่สะท้อนรายละเอียดเชิงประสบการณ์และการประเมินค่า เช่น [ความสุขแท้คือวัตถุ: สิ่งที่ดีเลิศ] [ความสุขคือวัตถุ: สิ่งที่ครอบครอง] [ความสุขคือวัตถุ: ขยะ/สิ่งที่ไม่ต้องการ ผู้วิจัยจะนำนิยามฉากทัศน์อุปลักษณ์เหล่านี้มาเป็นเกณฑ์ในการคัดเลือกข้อมูล โดยพิจารณาจากงานวิจัยอุปลักษณ์ในภาษาไทยก่อนหน้ามาเป็นแนวทางในการพิจารณาจัดกลุ่มร่วมด้วย ได้แก่ ปิยภรณ์ อบแพทย์ (Piyaporn, 2009) ยมลภัทร ภัทรคุปต์ (Yamonpat, 2010) วุฒินันท์ แก้วจันทร์เกตุ (Wuttinun, 2012) รัชนีย์ญา กลิ่นน้ำหอม (Ratchaneeya, 2013) สิริมา เชียงเชาว์ไว (Sirima, 2013) และนิภาดา โพธิ์เรือง (Nipada, 2023)

6. วิเคราะห์การประเมินค่าของฉากทัศน์อุปลักษณ์ความสุขโดยแบ่งออกเป็นฉากทัศน์เชิงบวก เป็นกลาง และเชิงลบ
7. การนำเสนอและอภิปรายผลผลการวิจัย

6. ทบทวนวรรณกรรม/กรอบแนวคิด

แนวคิดทฤษฎีหลักที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้คือ แนวคิดทฤษฎีมโนอุปลักษณ์ (Conceptual Metaphor Theory: CMT) และแนวคิดฉากทัศน์อุปลักษณ์ (Metaphor Scenario) มีรายละเอียด ดังนี้

1.1 แนวคิดทฤษฎีมโนอุปลักษณ์

นิยาม/ความหมายของอุปลักษณ์ อุปลักษณ์ (Metaphor) หมายถึง การเปรียบเทียบสิ่งหนึ่งเป็นอีกสิ่งหนึ่ง โดยสองสิ่งนั้นต้องเป็นสิ่งที่อยู่ต่างแวดวงมโนทัศน์หรืออยู่ต่างแวดวงความหมาย (domain) กัน สิ่งหนึ่งเรียกว่าแบบเปรียบ (source domain) และอีกสิ่งหนึ่งเรียกว่าสิ่งที่ถูกเปรียบ (target domain) (Saeed, 1997: 302 cited in Abbood & Mustafa, 2014: 278) ยกตัวอย่างเช่น [กิเลสคือน้ำมัน] เป็นการเปรียบเทียบกิเลสกับน้ำมัน กิเลสคือสิ่งที่ถูกเปรียบ และแบบเปรียบ

คือน้ำมัน มีการถ่ายโยง (Mapping) คุณลักษณะเด่นบางประการ (Salient Features) ของน้ำมันกับกิเลสเข้าด้วยกัน คือ น้ำมันมีลักษณะ*หล่อลื่น เงางาม ติดทน ล้างออกยาก* นำมาใช้ในการเปรียบเทียบกับ กิเลส ในแง่ล้างออกยาก เป็นต้น (Sirima, 2013: 11)

แนวคิดทฤษฎีมโนอุปลักษณ์ (Cognitive Metaphor Theory) แนวคิดนี้มีที่มาจากหนังสือ Metaphor We Live by ของเลคอฟและจอห์นสัน (Lakoff & Johnson 1980, 2003) ได้นำเสนอความคิดว่ามโนอุปลักษณ์ คือระบบความคิดที่มีลักษณะการเปรียบเทียบสิ่งหนึ่งหรือประสบการณ์หนึ่งกับอีกสิ่งหนึ่ง เพื่อถ่ายโอนความเข้าใจที่มีต่ออีกสิ่งหนึ่งไปใช้ทำความเข้าใจสิ่งนั้น อุปลักษณ์ไม่เพียงแต่เป็นเครื่องมือทางวรรณศิลป์เพื่อตกแต่งภาษาให้เกิดสุนทรียะเท่านั้น แต่อุปลักษณ์ยังสามารถสื่อหรือสร้างความเป็นจริง (reality) และมีบทบาทสำคัญทั้งในภาษาและระบบความคิดของมนุษย์ เป็นวิธีการสำคัญที่ทำให้มนุษย์เข้าใจโลกรอบตัว อุปลักษณ์มีความเป็นระบบ (systematicity) ดังที่เลคอฟและจอห์นสันกล่าวว่า “Metaphor may create reality for us, especially social reality.” (Lakoff & Johnson 1980, p. 156) จึงกล่าวได้ว่าอุปลักษณ์มีผลต่อความคิดและทำให้เกิดการกระทำ (action) ตามมาได้ อุปลักษณ์แบ่งออกได้ 2 ระดับ คือ อุปลักษณ์ในระดับภาษา และอุปลักษณ์ในระดับความคิด/มโนทัศน์ของผู้ใช้ภาษา การกล่าวถึงอุปลักษณ์ในงานวิจัยนี้ อุปลักษณ์ในระดับภาษาจะเรียกว่า ถ้อยคำอุปลักษณ์ (Metaphorical expression) ส่วนอุปลักษณ์ในระบบความคิด/มโนทัศน์ของผู้ใช้ภาษาจะเรียกว่ามโนอุปลักษณ์ (Conceptual Metaphor)

อุปลักษณ์พบได้ทั่วไปในชีวิตประจำวันซึ่งเป็นการใช้ภาษาโดยผู้ใช้ภาษามักไม่ทันตระหนัก ยกตัวอย่างเช่น อุปลักษณ์ [TIME IS PRECIOUS OBJECT] เห็นได้จากการใช้คำที่เกี่ยวกับสิ่งมีค่ามากล่าวถึงเวลาในภาษาอังกฤษ เช่น *use, use up, have enough of, and run out of, spend, invest, budget, profitable, cost, have, give, lose* เป็นต้น เป็นอุปลักษณ์สำคัญอย่างหนึ่งที่พบได้ทั่วไป เมื่อนำมาใช้กล่าวถึงเวลาในสังคมอุตสาหกรรมตะวันตกซึ่งอาจทำให้ผู้ใช้ภาษามีมุมมองต่อเวลาว่าเป็นสิ่งมีค่า นำไปสู่การกระทำเกี่ยวกับเรื่องการใช้เวลา เป็นต้น (Lakoff & Johnson, 1980) การศึกษาอุปลักษณ์ตามแนวทางดังกล่าวได้รับความสนใจอย่างยิ่งและแพร่หลายจนถึงปัจจุบัน

1.2 แนวคิดฉากทัศน์อุปลักษณ์ (metaphor scenario)

มูสอลฟ์ (Musolff, 2006: 24) ให้นิยามความหมายของฉากทัศน์อุปลักษณ์ไว้ว่า “ฉากทัศน์อุปลักษณ์เป็นแบบเปรียบย่อยของแวดวงมโนทัศน์หนึ่ง” (‘scenario’ as a ‘specific sub-domain category’) หมายถึง ชุดของความคิดซึ่งสมาชิกที่มีความสามารถทางภาษา (competent member) ของชุมชนภาษาจะสามารถคาดคะเนเกี่ยวกับแง่มุมต่าง ๆ ซึ่งเป็นไปตามแบบแผนของสถานการณ์ที่นำมาใช้เป็นแบบเปรียบ ยกตัวอย่างเช่น ผู้มีส่วนร่วมในสถานการณ์และบทบาทต่าง ๆ ของผู้มีส่วนร่วมนั้น ซึ่งมีลักษณะเป็นเค้าโครงเรื่องราวและมักจะมีการประเมินผลตามแบบแผนว่าสิ่งเหล่านั้นถือว่าประสบความสำเร็จหรือล้มเหลว, ปกติหรือไม่ปกติ, ได้รับการยอมรับว่าถูกต้อง/ชอบธรรมหรือไม่ถูกต้องชอบธรรม เป็นต้น (‘a set of assumptions made by competent members of a discourse community about ‘typical’ aspects of a source-situation, for example, its participants and their roles, the ‘dramatic’storylines and outcomes, and conventional evaluations of whether they count as successful or unsuccessful, normal or abnormal, permissible or illegitimate, etc’.) (Musolff, 2006: 28) มูสอล์ฟได้ยกตัวอย่างฉากทัศน์อุปลักษณ์ของแบบเปรียบเดียวกันสามารถแสดงแง่มุมที่แตกต่างไปจากการนำเสนอผลการศึกษาเป็นมโนอุปลักษณ์หรือแบบเปรียบ (source domain) ที่มีลักษณะกว้าง ๆ ได้ เช่น [MARRIAGE] อาจจะมีฉากทัศน์อุปลักษณ์หรือแบบเปรียบย่อยคือ [END-OF-HONEYMOON] และ [ADULTERY] ในแนวคิดของฉากทัศน์อุปลักษณ์ (metaphor scenario) ตามที่ Musolff (2006) เสนอว่าการใช้มโนอุปลักษณ์หรือแบบเปรียบ (source domain) อย่าง [MARRIAGE] ไม่ได้หมายถึงการเปรียบเทียบแบบกว้าง ๆ เท่านั้น แต่ยังสามารถลงรายละเอียดเป็น “ฉากทัศน์อุปลักษณ์” ที่สะท้อนแง่มุมเฉพาะของประสบการณ์หรือปรากฏการณ์ในชีวิตแต่งงาน เช่น [END-OF-HONEYMOON] และ [ADULTERY] ซึ่งแต่ละฉากทัศน์อุปลักษณ์นี้มีลักษณะเฉพาะที่สามารถนำไปใช้ในการอธิบายหรือวิพากษ์ปรากฏการณ์อื่น ๆ ในสังคมหรือการเมืองได้อย่าง

ลึกซึ้งยิ่งขึ้น ตัวอย่างเช่น ในฉากทัศน์ [END-OF-HONEYMOON] หมายถึงช่วงเวลาที่ความสัมพันธ์หรือสถานการณ์ที่เคยราบรื่น มีความสุข หรือเต็มไปด้วยความหวังได้สิ้นสุดลง และเริ่มเข้าสู่ช่วงที่มีปัญหา ความขัดแย้ง หรือความผิดหวัง พบว่ามีการใช้เปรียบเทียบกับความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ รัฐบาลกับประชาชน หรือองค์กรกับสมาชิก ส่วนฉากทัศน์ [ADULTERY] หมายถึง การนอกใจ หรือการทรยศ หักหลัง หรือการไม่ซื่อสัตย์ต่อพันธสัญญาเดิมในความสัมพันธ์ มีการใช้เปรียบเทียบกับสถานการณ์ที่ฝ่ายหนึ่งละเมิดข้อตกลงหรือความไว้วางใจ เช่น ในการเมืองอาจหมายถึงพรรคการเมืองที่เคยเป็นพันธมิตรกันแต่กลับเปลี่ยนข้าง หรือในองค์กรหมายถึงการที่สมาชิกหันไปสนับสนุนคู่แข่งเป็นการทรยศที่เปรียบเหมือนการนอกใจในชีวิตคู่ ดังนั้นการวิเคราะห์อุปลักษณ์โดยใช้แนวคิดเรื่องฉากทัศน์อุปลักษณ์จึงน่าจะช่วยแสดงให้เห็นความแตกต่างของอุปลักษณ์ในภาษาและสังคมวัฒนธรรมเดียวกันได้ชัดเจนขึ้น เพราะลงรายละเอียดมากกว่าการวิเคราะห์ด้วยแนวคิดทฤษฎีมโนอุปลักษณ์เพียงอย่างเดียว ดังที่มูสอล์ฟ (Musolff, 2006) เสนอว่าการวิเคราะห์ถ้อยคำอุปลักษณ์โดยจัดกลุ่มตามแบบเปรียบหรือมโนอุปลักษณ์ที่ศึกษาตามแนวคิดทฤษฎีมโนอุปลักษณ์ทำให้ได้ผลการศึกษาในลักษณะภาพกว้าง/ภาพรวมของมโนอุปลักษณ์ในการศึกษา แต่อาจทำให้ไม่เพียงพอต่อการแสดงความแตกต่างในการใช้อุปลักษณ์ของผู้ใช้ภาษาในสังคมวัฒนธรรมเดียวกันหรือชุมชนผู้ใช้ภาษาเดียวกันเท่าที่ควร การใช้แนวคิดเรื่องฉากทัศน์อุปลักษณ์ในการวิเคราะห์อุปลักษณ์จะช่วยให้ผลการศึกษาครอบคลุมและละเอียดสมบูรณ์ขึ้นได้

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.1 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาฉากทัศน์อุปลักษณ์

การศึกษาในภาษาไทย

งานของ นิภาดา โพธิ์เรือง (Nipada, 2023) ศึกษาอุปลักษณ์ในวาทกรรมการเมืองไทยช่วงการเลือกตั้ง พ.ศ. 2562 โดยใช้กรอบแนวคิดทฤษฎีมโนอุปลักษณ์, วาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์, ฉากทัศน์อุปลักษณ์ และการผสานมโนทัศน์ งานวิจัยพบถ้อยคำอุปลักษณ์กว่า 1,600 ถ้อยคำ แบ่งออกเป็น 17 มโนอุปลักษณ์ และ 34 ฉากทัศน์ โดยมโนอุปลักษณ์หลักคือ “การเมืองคือการเดินทาง”

ผลการวิเคราะห์ชี้ว่า นักการเมืองใช้ฉากทัศน์อุปลักษณ์เพื่อสร้างความชอบธรรมและภาพลักษณ์เชิงบวกแก่ฝ่ายตน (เช่น นักการเมืองคือผู้นำ วีรบุรุษ ผู้มีเมตตา ผู้รู้ และผู้แก้ปัญหา) พร้อมกับลดทอนความชอบธรรมของฝ่ายตรงข้าม (เช่น ฝ่ายตรงข้ามคือคนหลอกลวง ไร้ความสามารถ ต้นเหตุของปัญหา หรือน่ารังเกียจ) งานวิจัยนี้ยังสะท้อนมุมมองเรื่องความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างนักการเมืองกับประชาชน โดยเน้นว่าอุปลักษณ์เป็นเครื่องมือโน้มน้าวและสร้างความชอบธรรมในทางการเมือง

การศึกษาในภาษาต่างประเทศ

งานของ Durović และ Silaški (2014, 2019) ใช้กรอบฉากทัศน์อุปลักษณ์ในวาทกรรมสหภาพยุโรปและผู้อพยพ ตัวอย่างเช่น “ครู–นักเรียน” ถูกใช้แทนความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างสหภาพยุโรปกับเซอร์เบีย โดยมีฉากทัศน์ย่อย เช่น นักเรียนเลวการทำการบ้าน และนักเรียนขาประจำ ซึ่งสะท้อนความไม่เท่าเทียมระหว่างสองฝ่าย

ในทำนองเดียวกัน Butulussi (2019) วิเคราะห์อุปลักษณ์เกี่ยวกับผู้อพยพในสื่อกรีก พบว่าฉากทัศน์อุปลักษณ์ เช่น “ไร่องุ่น” ถูกใช้ทั้งในเชิงปิดกั้น (ฝ่ายต่อต้านผู้อพยพ) และในเชิงเปิดรับ (ฝ่ายสนับสนุน) ทำให้เห็นความแตกต่างของอุดมการณ์ทางการเมือง

ขณะที่ Arcimaviciene (2018) ศึกษาอุปลักษณ์ผู้อพยพในสื่อยุโรป โดยพบว่าแม้ทั้งนักข่าวชายและหญิงจะใช้อุปลักษณ์เชิงลบต่อผู้อพยพเหมือนกัน แต่ผู้เขียนหญิงยังเสนอภาพเชิงบวก เช่น ผู้อพยพคือผู้แสวงบุญ/นักเดินทาง ตรงกันข้ามกับอุปลักษณ์เชิงลบ เช่น ผู้อพยพเป็นภาระ วัตถุ หรือสัตว์ ที่ทำหน้าที่ลดทอนความเป็นมนุษย์ (dehumanization) และสร้างมาตรฐานทางสังคมที่ชอบธรรมต่อการกีดกัน

จากการวิจัยฉากทัศน์ข้างต้นผู้วิจัยจึงเลือกนำกรอบฉากทัศน์อุปลักษณ์ ตามแนว Musolff (2016) มาใช้เป็นเครื่องมือหลักในการวิเคราะห์ โดยเฉพาะการศึกษาว่าฉากทัศน์หนึ่ง ๆ แฝงการประเมินค่าในเชิง บวก ลบ หรือเป็นกลาง อย่างไร

2.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาอุปลักษณ์ความสุข

2.2.1 อุปลักษณ์ความสุขในภาษาไทย

การศึกษาอุปลักษณ์ความสุขในภาษาไทยยังมีไม่มากเมื่อเทียบกับต่างประเทศ จากการทบทวนวรรณกรรม มีการศึกษาอุปลักษณ์ความสุขโดยตรงเพียงงานเดียว คืองานของ รัชนีย์ญา กลิ่นน้ำหอม (Ratchaneeya, 2013) ที่ศึกษาความสุขในบล็อกไทย ผลการศึกษาพบอุปลักษณ์ความสุข ได้แก่ [ความสุขคือวัตถุสิ่งของที่มีมูลค่า] [ความสุขคือสิ่งที่ต้องค้นหา] [ความสุขคือสสารที่มีปริมาณ] [ความสุขคือวัตถุสร้างได้] [ความสุขคือสิ่งมีชีวิต] [ความสุขคืออาหาร] และ [ความสุขคือธุรกิจ] นอกจากนี้มุมมองความสุขของผู้ใช้ภาษาไทยในบล็อกที่สะท้อนจากมโนอุปลักษณ์ความสุข แบ่งออกเป็น 2 มุมมอง ได้แก่ ความสุขเป็นสิ่งจำเป็นที่ทุกคนปรารถนาและครอบครอง ความสุขเป็นสิ่งที่มีสภาวะไม่คงทนและไม่แน่นอน

2.2.2 อุปลักษณ์ความสุขในภาษาต่างประเทศ

งานวิจัยด้านอุปลักษณ์ความสุขในต่างประเทศส่วนใหญ่อยู่บนฐานของทฤษฎีมโนอุปลักษณ์ (Conceptual Metaphor Theory) ของเลคอฟและจอห์นสัน (Lakoff & Johnson, 1980/2003) ที่มองว่าอุปลักษณ์ช่วยทำให้แนวคิดนามธรรมอย่าง “ความสุข” ถูกอธิบายผ่านสิ่งที่จับต้องได้ งานสำคัญของ Kövecses (1991, 2002, 2015, 2019, 2020) ชี้ว่าความสุขเป็นมโนทัศน์สากล แต่รูปแบบอุปลักษณ์มีทั้งลักษณะร่วมและแตกต่างตามวัฒนธรรม เช่น ความสุขถูกเปรียบเป็น “การเคลื่อนไหวขึ้น” UP, “การเดินทาง” JOURNEY, หรือ “สิ่งมีค่า” VALUABLE OBJECT

ในภาษาจีน Yu (1995) และ Li (2010) พบว่า “ความสุข” มักสื่อผ่านมโนทัศน์ทางกาย เช่น “หัวใจเบา” หรือ “จิตวิญญาณสูงขึ้น” ส่วนในภาษาเปอร์เซียและรัสเซีย (Safarnejad et al., 2014; Sotvaldieva & Toshmirzayeva, 2022) ความสุขมักโยงกับภาพของแสงสว่างและการเฉลิมฉลอง ด้าน Rajeg (2019) ศึกษาภาษาอินโดนีเซียพบว่าอุปลักษณ์ความสุขสัมพันธ์กับการเติบโตและการเคลื่อนไหว ในขณะที่ Mohammedali (2011) วิเคราะห์บทกวีของ Emily Dickinson พบว่าอุปลักษณ์ความสุขและความเจ็บปวดมิได้ตรงข้ามกันเสมอไป แต่สะท้อนความสัมพันธ์ที่ซับซ้อนซึ่งช่วยให้เห็นคุณค่าของกันและกันได้ชัดเจนขึ้น

กล่าวโดยรวม งานในต่างประเทศสะท้อนว่าอุปลักษณ์ความสุขเป็นเครื่องมือสำคัญในการถ่ายทอดสิ่งที่เป็นนามธรรมคือความสุข แต่รูปแบบและความหมายของความสุขขึ้นอยู่กับโลกทัศน์ วัฒนธรรม และศาสนาของแต่ละสังคม

จากการทบทวนวรรณกรรมที่ผ่านมาพบว่ายังไม่มีการนำแนวคิดฉากทัศน์อุปลักษณ์มาศึกษาเรื่องความสุขในภาษาไทย ผู้วิจัยจึงต้องการศึกษาอุปลักษณ์ความสุขโดยใช้แนวคิดฉากทัศน์อุปลักษณ์

2.2.3 ความสุขตามแนวคิดทางพุทธศาสนา

งานวิจัยด้านพุทธศาสนาศึกษามุมมองต่อความสุขตามหลักพุทธศาสนา มีดังนี้

พระมหาคมสัน วิสุทฺธาโณ (Phra Maha Khomsan Wisutthano, 2019) ศึกษาวิธีปฏิบัติเพื่อให้เข้าถึงความสุขตามหลักพระพุทธศาสนา โดยเน้นว่าความสุขมิได้เกิดขึ้นเพียงจากปัจจัยภายนอก แต่เป็นผลมาจากการปฏิบัติภายใน ได้แก่ ศีล สมาธิ และปัญญา งานวิจัยนี้ชี้ให้เห็นว่าความสุขมีระดับตั้งแต่ความสงบสุขที่เกิดจากการดำเนินชีวิตตามศีลธรรม ไปจนถึงความสุขที่เกิดจากการพัฒนาจิตด้วยสมาธิ และสูงสุดคือความสุขจากปัญญาที่รู้เท่าทันความจริงของชีวิต (นิพพานสุข) อันเป็นความสุขที่ไม่ผันแปรตามเงื่อนไขของโลกภายนอก

พระปลัดวุฒิพงษ์ กิตฺติวณฺโณ (Phra Palat Wutthiphong Kittiwanno, 2023) ได้ทำการศึกษาเปรียบเทียบทัศนะเรื่องความสุขในพุทธศาสนาเถรวาทกับศาสนาคริสต์นิกายโรมันคาทอลิก โดยเสนอว่าพุทธศาสนาแบ่งความสุขออกเป็น “กายิกสุข” และ “เจตสิกสุข” ความสุขทางกายนั้นสัมพันธ์กับความสะดวกสบายและวัตถุ ส่วนความสุขทางใจสามารถจำแนกย่อยเป็นหลายระดับ เช่น ความสุขจากฌานสมาบัติที่เกิดจากการฝึกสมาธิ และความสุขสูงสุดจากนิพพานที่หลุดพ้นจากความทุกข์ การศึกษาเชิงเปรียบเทียบนี้ทำให้เห็นความเป็นระบบในการจัดลำดับชั้นของความสุขในพระพุทธศาสนา ซึ่งต่างจากคริสต์ศาสนาที่มุ่งไปที่ความรักและความสัมพันธ์กับพระเจ้าเป็นแก่นของความสุข

พระครูโสภณธรรมวิสิฐ (Phra Khru Sophon Thammavisit, 2024) เสนอแนวคิดเรื่อง “วัฒนธรรมความสุขในพระพุทธศาสนา” โดยวิเคราะห์ความสุขทั้งในระดับโลกียสุขและโลกุตตรสุข โลกียสุข ได้แก่ ความสุขที่สัมพันธ์กับกามคุณและสิ่งปรุงแต่งทางโลก ส่วนโลกุตตรสุขเป็นความสุขที่เกิดจากการยกระดับจิตใจ เช่น ความสุขจากการบรรลุฌานและความสุขสูงสุดจากนิพพาน นอกจากนี้งานวิจัยยังเสนอหลักการและดัชนีชี้วัดความสุขที่สะท้อนออกมาในเชิงวัฒนธรรม เช่น ความสงบ ความสมานฉันท์ และความพอเพียง งานดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าความสุขไม่เพียงเป็นสภาวะทางจิต แต่ยังมีมิติทางสังคมและวัฒนธรรมที่หล่อหลอมการรับรู้และการปฏิบัติของผู้คน

เมื่อพิจารณารวมกัน งานวิจัยทั้งสามสะท้อนให้เห็นว่า ความสุขในพระพุทธศาสนามีโครงสร้างเป็น “ลำดับขั้น” ที่ชัดเจน ตั้งแต่ความสุขพื้นฐานทางกาย (กายิกสุข, โลกียสุข) ไปสู่ความสุขทางใจที่ลึกซึ้งขึ้น (เจตสิกสุข, ความสุขจากฌาน) และสุดท้ายคือความสุขสูงสุดที่พ้นไปจากโลกีย์ (นิพพานสุข, โลกุตตรสุข) การแบ่งลำดับขั้นเหล่านี้ช่วยให้เห็นว่าพระพุทธศาสนามิได้มองความสุขเป็นสิ่งเรียบง่าย หากแต่เป็นกระบวนการพัฒนาและยกระดับจิตใจอย่างต่อเนื่อง

การทบทวนวรรณกรรมข้างต้นสะท้อนมุมมองต่อความสุขที่สำคัญมีการการจัดลำดับชั้นของความสุข เช่น การเปรียบความสุขทางโลกเป็นสิ่งที่เปราะบางและไม่ถาวร ขณะที่ความสุขจากการปฏิบัติธรรมถูกยกขึ้นเป็นเป้าหมายสูงสุด อุปลักษณ์จึงไม่เพียงแต่ทำหน้าที่สื่อสารแนวคิดเชิงนามธรรม แต่ยังเป็นเครื่องมือที่สร้างและตอกย้ำ “ลำดับขั้นของความสุข” ตามโลกทัศน์พุทธศาสนาอีกด้วย

7. ผลการศึกษา

ในการนำเสนอผลการวิจัยนี้ผู้วิจัยจะแบ่งหัวข้อการนำเสนอออกเป็น 2 ส่วน ได้แก่ 7.1 ฉากทัศน์อุปลักษณ์ความสุข จะนำเสนอผลการวิจัยฉากทัศน์อุปลักษณ์โดยเรียงลำดับฉากทัศน์อุปลักษณ์ 5 ลำดับแรกที่พบความถี่สูงสุดและในแต่ละฉากทัศน์อุปลักษณ์มีการประเมินค่าประกอบด้วยเชิงบวก เป็นกลาง และเชิงลบ และ 7.2 ความความคิดที่สะท้อนจากอุปลักษณ์ความสุขของพระสงฆ์ ในข้อ 7.2 ผู้วิจัยจะประมวลข้อค้นพบจากฉากทัศน์อุปลักษณ์และการประเมินค่า จะสังเคราะห์ความคิดสำคัญ ข้อค้นพบมี 2 ข้อคือ 7.2.1 ความสุขในทางศาสนามีหลายแบบแบ่งออกได้เป็นความสุขทั่วไปกับความสุขแท้ และ 7.2.2 ความสุขเป็นสิ่งที่มีระดับ ในมุมมองทางพุทธศาสนามีมุมมองว่าแท้จริงแล้วความสุขและความทุกข์เป็นสิ่งเดียวกัน มีเพียงความสุขแท้ที่เป็นสิ่งจีรังและยั่งยืนอีกด้วย

7.1 ฉากทัศน์อุปลักษณ์ความสุข

จากการวิเคราะห์อุปลักษณ์ความสุขในหนังสือของพระสงฆ์พบว่ามีการประเมินค่าความสุขออกเป็น 3 ระดับ ได้แก่ ความสุขเชิงลบ ความสุขเป็นกลาง และความสุขเชิงบวก ความสุขเชิงลบ หมายถึง อุปลักษณ์ที่สื่อมุมมองต่อความสุขบางรูปแบบว่าเป็นสิ่งที่ไม่ดี ความสุขเป็นกลาง หมายถึง อุปลักษณ์ที่สื่อมุมมองต่อความสุขบางรูปแบบอย่างเท่าเทียมและไม่ได้มีการตัดสินประเมินค่า และความสุขเชิงบวก หมายถึง อุปลักษณ์ที่สื่อมุมมองต่อความสุขบางรูปแบบว่าเป็นสิ่งที่ดี

ลักษณะของความสุขจากการวิเคราะห์มโนอุปลักษณ์และฉากทัศน์อุปลักษณ์ในหนังสือของพระสงฆ์ยังสามารถแบ่งออกได้เป็น 2 รูปแบบคือ ความสุขทั่วไปกับความสุขแท้ ความสุขทั่วไป ได้แก่ ความสุขที่เป็นความรู้สึกหรืออารมณ์ และความสุขทางโลก ส่วนความสุขแท้เป็นความสุขที่เหนือกว่าความสุขโดยทั่วไป เป็นความสุขที่ทางจิตที่เกิดจากการทำสมาธิและเป็นความสุข

จากการบรรลุธรรมในระดับต่าง ๆ ไปจนถึงความสุขขั้นสูงสุดจากสภาวะนิพพาน การใช้อุปลักษณ์ความสุขของพระสงฆ์สะท้อนให้เห็นมุมมองต่อความสุข 2 รูปแบบ เห็นได้จากการใช้ถ้อยคำอุปลักษณ์และการเลือกใช้ฉากทัศน์มานำเสนอความคิดเกี่ยวกับความสุขแต่ละรูปแบบ ดังที่จะกล่าวถึงต่อไป

จากการศึกษาพบว่ามโนอุปลักษณ์และฉากทัศน์ความสุขในหนังสือของพระสงฆ์มีมโนอุปลักษณ์ความสุข 21 มโนอุปลักษณ์ และมีฉากทัศน์อุปลักษณ์จำนวน 107 ฉากทัศน์อุปลักษณ์ ดังนี้

ตาราง 3 ความถี่ของมโนอุปลักษณ์ความสุขของพระสงฆ์

ลำดับที่	มโนทัศน์	เชิงบวก	เป็นกลาง	เชิงลบ	ความถี่
1	วัตถุ	378	953	168	1,499
2	สิ่งมีค่า	342	5	127	474
3	การเดินทาง	138	5	27	170
4	สิ่งที่ทำอันตราย	0	0	109	109
5	บุคคล	2	18	31	51
6	อิสรภาพ	50	0	0	50
7	ทิศทางและการเคลื่อนที่	44	0	4	48
8	อาหารและเครื่องดื่ม	25	0	19	44
9	พืช	27	0	0	27
10	ความเย็น	26	0	0	26
11	โรคและอาการบาดเจ็บ	0	0	13	13
12	ความเบา	9	0	0	9
13	ความสงบ	8	0	0	8
14	น้ำ	8	0	0	8
15	สิ่งมีชีวิต	0	6	0	6
16	พื้นที่ปิดล้อม	1	0	4	5
17	การศึกษา	5	0	0	5
18	สิ่งสมมุติ ไม่มีจริง	0	4	0	4
19	ความนิ่ง	3	0	0	3
20	สี แสงสว่าง ความอบอุ่น	2	0	0	2
21	วงจร/วัฏจักร/ฤดูกาล	0	2	0	2
	รวม	**1,068**	**993**	**502**	**2,563**

เนื่องจากพื้นที่การนำเสนอมีจำกัด ผู้วิจัยจะคัดเลือกมโนอุปลักษณ์และฉากทัศน์อุปลักษณ์ที่พบมากที่สุดมานำเสนอ 5 อันดับแรก มโนอุปลักษณ์ละ 3 ตัวอย่าง และเพิ่มตัวอย่างที่น่าสนใจดังนี้

1. [ความสุขคือวัตถุ] มโนอุปลักษณ์นี้เป็นการเปรียบเทียบความสุขกับวัตถุซึ่งเป็นสิ่งที่มีลักษณะเป็นรูปธรรมกับความสุขซึ่งเป็นสิ่งที่เป็นนามธรรม มโนอุปลักษณ์ความสุขเป็นวัตถุแบ่งออกตามการประเมินค่าได้ 3 ลักษณะคือ เชิงบวก เป็นกลาง และเชิงลบ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

การประเมินค่าเชิงบวก

ตาราง 4 มโนอุปลักษณ์และฉากทัศน์อุปลักษณ์ความสุขแท้คือวัตถุเชิงบวก

มโนอุปลักษณ์	ฉากทัศน์อุปลักษณ์	ความถี่
[ความสุขแท้คือวัตถุ]	สิ่งที่ดีเลิศ	122
[ความสุขแท้คือวัตถุ]	สิ่งที่บริสุทธิ์	53
[ความสุขแท้คือวัตถุ]	สิ่งที่พัฒนาได้	46
[ความสุขแท้คือวัตถุ]	ของแท้	43
[ความสุขแท้คือวัตถุ]	ปริมาณมหาศาล	27
[ความสุขแท้คือวัตถุ]	สิ่งที่คงทน	23
[ความสุขแท้คือวัตถุ]	สิ่งที่มีประโยชน์	21

ตาราง 5 มโนอุปลักษณ์และฉากทัศน์อุปลักษณ์ความสุขคือวัตถุเชิงบวก

มโนอุปลักษณ์	ฉากทัศน์อุปลักษณ์	ความถี่
[ความสุขคือวัตถุ]	สิ่งที่ได้รับหรือของขวัญ	43

จากตารางข้างต้นสามารถแบ่งความสุขออกเป็นความสุขแท้และความสุขทั่วไปได้ดังนี้ [ความสุขแท้คือสิ่งที่ดีเลิศ สิ่งที่บริสุทธิ์ สิ่งที่พัฒนาได้ ของแท้ ปริมาณมหาศาล สิ่งที่คงทน สิ่งที่มีประโยชน์] และ [ความสุขทั่วไปคือสิ่งที่สิ่งที่ได้รับหรือของขวัญ]

การประเมินค่าเชิงบวก

[ความสุขคือวัตถุ: สิ่งที่ดีเลิศ] ฉากทัศน์นี้เป็นการเลือกใช้ถ้อยคำเกี่ยวกับสิ่งที่ดีเลิศหรือสิ่งที่ประณีตมาใช้เปรียบเทียบกับเรื่องความสุขว่าความสุขบางประเภท (คือสภาวะการบรรลุธรรมและ/หรือนิพพาน) เป็นสิ่งที่ดีที่สุด เปรียบเสมือนวัตถุที่ดีเลิศและดีกว่าสิ่งอื่น ๆ และยังสะท้อนให้เห็นว่าความสุขแบบทั่วไปยังด้อยกว่าความสุขแบบนี้ มนุษย์ควรมีหรือไปให้ถึงความสุขที่ดีเลิศให้ได้

ตัวอย่างที่ 4

> ความสุขขั้นต้นที่รู้จักกันเป็นพื้น คือความสุขทางวัตถุ หรือความสุขจากสิ่งเสพนั้น ต้องขึ้นต่อกาม ต้องอาศัยกาม จึงเรียกว่ากามสุข เมื่อพัฒนาความสุข ก็คือจะมีความสุขที่เหนือกว่าสูงกว่าดีกว่านี้ขึ้นไป ที่ต่างหากหรือต่างออกไปจากกลุ่มสุขนั้น ซึ่งเมื่อได้ความสุขนั้นแล้ว จะมีคู่กันพร้อมไปด้วยกับกามสุข หรือจะอยู่กับความสุขที่ดีกว่าประณีตกว่านั้น อย่างเดียวโดยเลิกหรือทิ้งกามสุขเสียเลย ก็สุดแต่พอใจเลือก (6.5)

จากตัวอย่างที่ 4 แสดงให้เห็นฉากทัศน์อุปลักษณ์ ของความสุขที่เปรียบเสมือนวัตถุที่ดีเลิศ ความสุขขั้นต้นเทียบกับวัตถุพื้นฐานที่ทุกคนรู้จัก เช่น กามสุข ส่วนความสุขที่พัฒนาขึ้นไปเป็นวัตถุที่ดีกว่า สูงกว่า มีคุณค่ามากกว่า เป็นการประเมินค่าเชิงบวก ถ้อยคำอุปลักษณ์ที่สะท้อนฉากทัศน์นี้ ได้แก่ “ความสุขขั้นต้น” “ความสุขทางวัตถุ” “มีความสุขที่เหนือกว่าสูงกว่าดีกว่านี้” แสดงให้เห็นว่าความสุขสามารถพัฒนาได้ และความสุขที่ดีเลิศสามารถเลือกได้ตามความพอใจของแต่ละบุคคล

การประเมินค่าแบบเป็นกลาง

ตาราง 6 มโนอุปลักษณ์และฉากทัศน์ความสุขแท้คือวัตถุแบบเป็นกลาง

มโนอุปลักษณ์	ฉากทัศน์อุปลักษณ์	ความถี่
[ความสุขแท้คือวัตถุ]	สิ่งที่มีประเภท/ระดับ	85
[ความสุขแท้คือวัตถุ]	สิ่งที่อยู่ด้านใน/นอก	10

จากตารางข้างต้นสามารถแบ่งความสุขออกเป็นความสุขแท้ ดังนี้ [ความสุขแท้คือสิ่งที่มีประเภท/ระดับ สิ่งที่อยู่ด้านใน/ด้านนอก]

ตาราง 7 มโนอุปลักษณ์และฉากทัศน์ความสุขคือวัตถุแบบเป็นกลาง

มโนอุปลักษณ์	ฉากทัศน์อุปลักษณ์	ความถี่
[ความสุขคือวัตถุ]	สิ่งที่ครอบครอง	535
[ความสุขคือวัตถุ]	สิ่งที่สร้างขึ้น	52
[ความสุขคือวัตถุ]	สิ่งที่มองเห็น/รับรู้ได้	45
[ความสุขคือวัตถุ]	สิ่งที่อยู่คู่/ปะปนกับสิ่งอื่น	30
[ความสุขคือวัตถุ]	สิ่งที่เคลื่อนที่	25
[ความสุขคือวัตถุ]	สิ่งที่เกิดขึ้นมาจากสิ่งอื่น	22
[ความสุขคือวัตถุ]	วัตถุ/น้ำในภาชนะ	15
[ความสุขคือวัตถุ]	ด้านหนึ่งของเหรียญ	8
[ความสุขคือวัตถุ]	สิ่งที่กลายเป็นสิ่งอื่น	4
[ความสุขคือวัตถุ]	สิ่งเดียวกับความทุกข์	4
[ความสุขคือวัตถุ]	สิ่งที่มองไม่เห็น	3
[ความสุขคือวัตถุ]	วัตถุทั่วไป	2
[ความสุขคือวัตถุ]	สิ่งที่ต้องบริหารจัดการ	2

จากตารางข้างต้นสามารถแบ่งความสุขออกเป็นความสุขทั่วไปได้ดังนี้ [ความสุขทั่วไปคือสิ่งที่ครอบครอง สิ่งที่สร้างขึ้น สิ่งที่มองเห็น/รับรู้ได้ สิ่งที่อยู่คู่/ปะปนกับสิ่งอื่น สิ่งที่เคลื่อนที่ สิ่งที่เกิดขึ้นมาจากสิ่งอื่น วัตถุ/น้ำในภาชนะ ด้านหนึ่งของเหรียญ สิ่งที่กลายเป็นสิ่งอื่น สิ่งเดียวกับความทุกข์ สิ่งที่มองไม่เห็น วัตถุทั่วไป สิ่งที่ต้องบริหารจัดการ]

[ความสุขคือวัตถุ: สิ่งที่ครอบครอง] ฉากทัศน์นี้เป็นการเลือกใช้ถ้อยคำเกี่ยวกับสิ่งของที่มีเจ้าของมาใช้เปรียบเทียบกับเรื่องความสุขว่าความสุขเปรียบเสมือนของวัตถุที่ครอบครองไว้

ตัวอย่างที่ 5

> มีวิริยะไหม จะพากเพียรต่อไปไหมหรือจะเลิก เลิกนี่ไม่ใช่เลิกธรรมดานะ เลิกทั้งชาติเลย ภาวนามาถึงจุดนี้ ถ้าเลิกหมายถึงเลิกทั้งชาติเลยไปต่อพรหมโลกเลย มันสอนอย่างนี้นะ เราเป็นมนุษย์เราก็มีความสุขไป เดี๋ยวไปต่อพรหมโลกชาติสุดท้ายแล้วเป็นอะไรไปนะ ต้องพากเพียร ต้องไม่ถอยเลย (3.396)

จากตัวอย่างข้างต้นแสดงให้เห็นลักษณะของความสุขเปรียบเสมือนวัตถุที่ครองครองไว้ การมีวัตถุคือการมีความสุข ความสุขเป็นวัตถุหรือสิ่งของที่ครอบครองไว้ เป็นสิ่งของปรกติทั่วไปที่ไม่เป็นทั้งเชิงบวกและเชิงลบ จึงมีการประเมินค่าแบบเป็นกลาง การใช้ฉากทัศน์นี้เป็นการสื่อความคิดเรื่องความสุขแบบเป็นกลาง

การประเมินค่าเชิงลบ

ตาราง 8 มโนอุปลักษณ์และฉากทัศน์ความสุขคือวัตถุเชิงลบ

มโนอุปลักษณ์	ฉากทัศน์อุปลักษณ์	ความถี่
[ความสุขคือวัตถุ]	สิ่งที่ไม่คงทน	72
[ความสุขคือวัตถุ]	สิ่งที่อิงอาศัยสิ่งอื่น	25
[ความสุขคือวัตถุ]	ของปลอม/ภาพลวงตา	22
[ความสุขคือวัตถุ]	สิ่งที่แบก/จับ/ยึดไว้	19
[ความสุขคือวัตถุ]	ขยะ/สิ่งที่ไม่ต้องการ/สิ่งไร้ค่า	13
[ความสุขคือวัตถุ]	ของหยาบ	10
[ความสุขคือวัตถุ]	ของเช่า	5
[ความสุขคือวัตถุ]	อากาศในลูกโป่ง	2

จากตารางข้างต้นพบความสุขลักษณะเดียวคือ ความสุขทั่วไป ไม่พบความสุขแท้ ดังนี้ [ความสุขทั่วไปคือสิ่งที่ไม่คงทน สิ่งที่อิงอาศัยสิ่งอื่น ของปลอม/ภาพลวงตา สิ่งที่แบก/จับ/ยึดไว้ ขยะ/สิ่งที่ไม่ต้องการ/สิ่งไร้ค่า ของหยาบ ของเช่า อากาศในลูกโป่ง]

[ความสุขคือวัตถุ: ขยะ สิ่งที่ไม่ต้องการ สิ่งไร้ค่า] ฉากทัศน์นี้เป็นการเลือกใช้ถ้อยคำเกี่ยวกับวัตถุในเชิงลบเพื่อแสดงให้เห็นว่าความสุขบางประเภท (ความสุขทางโลก ความสุขทางวัตถุ) เป็นสิ่งที่ไม่ดี เปรียบได้กับขยะ สิ่งที่ไม่ต้องการ หรือสิ่งไร้ค่า

ตัวอย่างที่ 6

> พระพุทธเจ้าพูดเองนะว่า “ดูกรภิกษุทั้งหลาย ปุถุชนผู้ไม่ได้สดับ (หมายถึง คนซึ่งไม่เคยได้ยินธรรมะ) สามารถเห็นว่าร่างกายไม่ใช่ตัวเรา แต่ไม่สามารถเห็นได้ว่าจิตไม่ใช่ตัวเรา มีแต่ในธรรมวินัย (คือคำสอน) นี้เท่านั้น ถึงจะทำให้เห็นว่าจิตไม่ใช่เราได้” เพราะอะไร เพราะเราเห็นสภาวะ ที่เราหัดรู้สึกตัว แล้วก็หัดรู้ทันจิตใจตัวเอง ก็เพื่อจะได้เห็นสภาวะว่า เดี๋ยวจิตก็เกิดที่ตา เดี๋ยวจิตก็เกิดที่หู เดี๋ยวจิตก็เกิดที่ใจ เกิดที่ใจ ก็ทำงานหลายแบบ เกิดที่ตาทำงานอย่างเดียวคือไปดู เกิดที่หูทำงานอย่างเดียวคือไปฟัง เกิดที่ใจทำงานหลายอย่าง มันทั้งคิดทั้งนึก ทั้งปรุงทั้งแต่ง ทั้งสุขทั้งทุกข์ ทั้งดีทั้งชั่ว สารพัดสุมอยู่ที่ใจนี่เอง ทำสมถะก็ทำด้วยใจ จิตมันไปเพ่ง ฟุ้งซ่านก็ไปฟังด้วยใจใช่ไหม สารพัดเลย ไปคิดก็คิดด้วยใจ ไปรู้ก็รู้ด้วยใจ สารพัดงานมันอยู่ที่ใจนี้เอง
>
> (4. 18)

จากตัวอย่างที่ 6 เป็นการเปรียบเทียบความสุขกับขยะ สิ่งที่ไม่ต้องการ หรือสิ่งไร้ค่าเห็นได้จากการใช้ถ้อยคำอุปลักษณ์ที่สะท้อนมุมมองในเชิงลบ ถ้อยคำอุปลักษณ์ที่ทำให้เห็นว่าความสุขเหมือนขยะ คือ “สารพัดสุมอยู่กลางใจ” ทำให้เกิดภาพความสุขเป็นขยะหรือกองวัสดุที่ไม่เป็นที่ต้องการ

2. [ความสุขคือสิ่งมีค่า] มโนอุปลักษณ์นี้เป็นการเปรียบเทียบความสุขที่มีลักษณะนามธรรมกับสิ่งมีค่าที่มีลักษณะเป็นรูปธรรม มโนอุปลักษณ์ความสุขเป็นสิ่งมีค่าแบ่งออกตามการประเมินค่าได้ 3 ลักษณะคือ เชิงบวก เป็นกลาง และเชิงลบ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

การประเมินค่าเชิงบวก

ตาราง 9 มโนอุปลักษณ์และฉากทัศน์ความสุขแท้คือสิ่งมีค่าเชิงบวก

มโนอุปลักษณ์	ฉากทัศน์อุปลักษณ์	ความถี่
[ความสุขแท้คือสิ่งมีค่า]	สมบัติมีค่าที่พบ/รออยู่ในการเดินทาง	30
[ความสุขแท้คือสิ่งมีค่า]	รางวัลสูงสุด กำไรสูงสุด	4

จากตารางข้างต้นจากตารางข้างต้นสามารถแบ่งความสุขออกเป็นความสุขแท้ได้ดังนี้ [ความสุขแท้คือสมบัติมีค่าที่พบ/รออยู่ในการเดินทาง รางวัลสูงสุด กำไรสูงสุด]

ตาราง 10 มโนอุปลักษณ์และฉากทัศน์ความสุขทั่วไปคือสิ่งมีค่าเชิงบวก

มโนอุปลักษณ์	ฉากทัศน์อุปลักษณ์	ความถี่
[ความสุขคือสิ่งมีค่า]	สิ่งที่ต้องการครอบครอง	279
[ความสุขคือสิ่งมีค่า]	สิ่งที่แบ่งปัน	20
[ความสุขคือสิ่งมีค่า]	รางวัล กำไร	7
[ความสุขคือสิ่งมีค่า]	สิ่งที่ต้องสละ	2

จากตารางข้างต้นสามารถแบ่งความสุขออกเป็นความสุขทั่วไปได้ดังนี้ [ความสุขคือสิ่งที่ต้องการครอบครอง สิ่งที่แบ่งปัน รางวัล/กำไร สิ่งที่ต้องสละ]

[ความสุขคือสิ่งมีค่า: รางวัล กำไร] ฉากทัศน์นี้เป็นการเลือกใช้ถ้อยคำเกี่ยวกับสิ่งมีค่าซึ่งเป็นรูปธรรมมากล่าวถึงความสุขที่มีลักษณะเป็นนามธรรม ในตัวอย่างเป็นการเปรียบเทียบความสุขว่าเป็นเหมือนรางวัลจากการให้และการทำดี สะท้อนให้เห็นว่าความสุขบางประเภท (คือความสุขจากการให้และทำดี) เป็นสิ่งที่พึงประสงค์

ตัวอย่างที่ 7

> ความรู้สึกว่าชีวิตมีคุณค่านั้นเกิดขึ้นเองเมื่อเราทำความดี แล้วมีความสุข เมื่อเรามีความสุขแล้ว แม้ไม่ถามหาความหมาย ของชีวิตก็จะรู้สึกขึ้นได้เอง นี้คือรางวัลของการทำความดี
>
> (4. 121)

จากตัวอย่างที่ 7 แสดงให้เห็นฉากทัศน์อุปลักษณ์ของความสุขที่เปรียบเสมือนผลลัพธ์ของการทำความดี ความสุขในที่นี้ไม่ได้เป็นเรื่องของวัตถุหรือความพึงพอใจเฉย ๆ แต่เกิดจากการกระทำที่ดีและคุณค่าในชีวิตเป็นฉากทัศน์อุปลักษณ์เชิงบวก ถ้อยคำอุปลักษณ์ที่สะท้อนฉากทัศน์นี้ ได้แก่ “มีความสุข” และ “รางวัลของการทำความดี” แสดงให้เห็นภาพของความสุขว่าเป็นเหมือนรางวัลในการทำความดี

การประเมินค่าเชิงบวก

[ความสุขคือสิ่งมีค่า: รางวัลสูงสุด กำไรสูงสุด] ฉากทัศน์นี้เป็นการเลือกใช้ถ้อยคำเกี่ยวกับสิ่งมีค่ามาใช้กล่าวถึงและเปรียบเทียบกับความสุขบางประเภท (ความสุขจากธรรมะหรือการบรรลุธรรม) ว่าเป็นสิ่งที่มีค่าเหมือนกำไรและรางวัลสูงสุด ฉากทัศน์นี้มีลักษณะคล้ายคลึงกับ [ความสุขคือสิ่งมีค่า: รางวัล กำไร] แต่เป็นสิ่งที่มีระดับสูงขึ้นไปเป็นสิ่งที่มีระดับสูงสุด คือมีการประเมินค่าเป็นเชิงบวกมากกว่า [ความสุขคือสิ่งมีค่า: รางวัลสูงสุด กำไรสูงสุด]

ตัวอย่างที่ 8

> พุทธเศรษฐศาสตร์ ไม่หยุดอยู่แค่เพียงการเห็นด้วยกับการแข่งขันที่กอปรด้วยความเฉลียวฉลาดและภูมิใจกันอยู่เพียงแค่นั้น หากแต่เมื่อกล่าวอย่างถึงที่สุดแล้ว พุทธเศรษฐศาสตร์สนับสนุนให้มนุษย์หันมาแข่งขันกับตัวเอง ด้วยการเพียรเอาชนะใจตนเอง จนสามารถอยู่เหนือกิเลสที่ผลักดันตนเองให้มีพฤติกรรมในการเป็นผู้ผลิต ผู้บริโภคอย่างขาดสติ อย่างไม่รู้เท่าทัน มาเป็นผู้ที่สามารถก้าวขึ้นไปสู่การเป็นผู้ผลิตและผู้บริโภคอย่างมีสติ ที่ดำเนินชีวิตอย่างมีคุณภาพและ<u>มีความสุขเป็นบำเหน็จรางวัลอันสูงสุด</u>
>
> (4.116-117)

จากตัวอย่างที่ 8 พบการใช้อุปลักษณ์เปรียบเทียบ “ความสุข” กับ “รางวัล” หรือ “กำไรสูงสุด” โดยถ้อยคำว่า “บำเหน็จรางวัลอันสูงสุด” สื่อให้เห็นว่าความสุขที่เกิดจากการปฏิบัติตามหลักพุทธศาสนานั้นเปรียบเสมือนกับการได้รับรางวัลหรือผลตอบแทนสูงสุดซึ่งแสดงการประเมินค่าเชิงบวก แตกต่างจากความสุขทั่วไป และแสดงให้เห็นว่าความสุขในระดับนี้มีคุณค่าสูงที่สุด ไม่มีความสุขใดยิ่งไปกว่านี้อีกแล้ว ซึ่งต่างจากมโนอุปลักษณ์ [ความสุขคือรางวัล กำไร] อย่างชัดเจน

การประเมินค่าเป็นกลาง

ตาราง 11 มโนอุปลักษณ์และฉากทัศน์ความสุขคือสิ่งมีค่าแบบเป็นกลาง

มโนอุปลักษณ์	ฉากทัศน์อุปลักษณ์	ความถี่
[ความสุขคือสิ่งมีค่า]	สิ่งที่ประเมินค่าได้	5

จากตารางข้างต้นพบความสุขลักษณะเดียวคือความสุขทั่วไป ดังนี้ [ความสุขทั่วไปคือสิ่งที่ประเมินค่าได้]

[ความสุขคือวัตถุ: สิ่งที่ประเมินค่าได้] สะท้อนการเปรียบเทียบความสุขบางประเภท เช่น ความสุขในรูปของอารมณ์ความรู้สึก ว่าเป็นสิ่งที่สามารถประเมินค่าได้ โดยนำมาประเมินค่ากับความสุขจากการทำบางสิ่งหรือนำมาประเมินค่ากับความทุกข์ว่าสิ่งใดมีค่ามากกว่ากันหรือมีค่าเท่ากัน ส่งผลให้เกิดมุมมองต่อความสุขในฐานะสิ่งที่เป็นกลาง ไม่จัดอยู่ในเชิงบวกหรือเชิงลบ

ตัวอย่างที่ 9

> ปกติเราจะเห็นสภาวะเป็นคู่ เช่น สุขคู่กับทุกข์ ดีคู่กับชั่ว มีสติคู่กับหลง เป็นต้น เมื่อยังมีความรู้สึกที่เป็นคู่ จิตก็จะไหลไปตามสภาวะที่เราต้องการ ก็ต่อ<u>เมื่อปฏิบัติไปจนใจเป็นกลาง เห็นว่า ความสุขความทุกข์ มีค่าเท่ากัน</u> จิตก็จะไม่ไหล สามารถปล่อยวางกายใจและไม่หยิบฉวยขันธ์ขึ้นมาอีก ก็จะพ้นทุกข์ได้
>
> (5.449)

จากตัวอย่างที่ 9 แสดงให้เห็นฉากทัศน์อุปลักษณ์ ของ ความสุข ที่เปรียบเสมือนสิ่งที่มีการประเมินค่าแบบเป็นกลาง ความสุขไม่ถูกมองว่าเป็นสิ่งดีล้วนหรือไม่ดีล้วนแต่เป็นสภาวะที่มีค่าเท่ากับความทุกข์ ถ้อยคำอุปลักษณ์ที่สะท้อนฉากทัศน์นี้ได้แก่ “เมื่อปฏิบัติไปจนใจเป็นกลาง” และ “มีค่าเท่ากัน” แสดงให้เห็นว่าความสุขควรได้รับการประเมินค่าแบบเป็นกลาง และมนุษย์ควรปรับมุมมองต่อความสุขใหม่ให้เข้าใจในความเป็นกลางของความสุข

การประเมินค่าเชิงลบ

ตาราง 12 มโนอุปลักษณ์และฉากทัศน์ความสุขคือสิ่งมีค่าเชิงลบ

มโนอุปลักษณ์	ฉากทัศน์อุปลักษณ์	ความถี่
[ความสุขคือสิ่งมีค่า]	สมบัติที่ออกตามหาแต่ไม่มีวันได้มา	111
[ความสุขคือสิ่งมีค่า]	สิ่งที่มีอยู่/อยู่ใกล้แต่ไม่รู้ตัว/ไม่เห็นคุณค่า	15
[ความสุขคือสิ่งมีค่า]	การเปียแชร์	1

จากตารางข้างต้นพบความสุขลักษณะเดียวคือความสุขทั่วไป ไม่พบความสุขแท้ ดังนี้ [ความสุขคือสมบัติที่ออกตามหาแต่ไม่มีวันได้มา สิ่งที่มีอยู่/อยู่ใกล้แต่ไม่รู้ตัว/ไม่เห็นคุณค่า การเปียแชร์]

[ความสุขคือสิ่งมีค่า: สมบัติที่ออกตามหาแต่ไม่มีวันได้มา] ฉากทัศน์นี้เป็นการเลือกใช้ถ้อยคำเกี่ยวกับสิ่งมีค่ามาใช้ในลักษณะของสมบัติมีค่าที่ตามหาด้วยความยากลำบากหรือใช้ระยะเวลาในการตามหานานแต่สุดท้ายไม่ได้มาครอบครอง ฉากทัศน์นี้ใช้กล่าวถึงความสุขบางประเภท (ความสุขทางโลก) ว่าเป็นเหมือนสมบัติมีค่าที่ต้องแย่งชิงหรือกอบโกยเพื่อให้ได้มา

ตัวอย่างที่ 10

> ปู่เทสก์ถึงขนาดสอนนะว่า "ถ้าภาวนาถึงจิตถึงใจ ถึงจะได้แก่นสารของการปฏิบัติ" ถ้าภาวนาไม่ถึงจิตถึงใจตัวเองนะ รู้ไม่เท่าทันจิตใจของตัวเอง ยังอยู่ผิว ๆ นะ เปลือก ๆ ปฏิบัติลูบ ๆ คลำ ๆ ไปเรื่อยแหละ เช่น ทำอย่างไรจิตจะสงบนะ วันนี้ทำสงบ เดี๋ยวพรุ่งนี้ฟังอีก มาทำอีก ลืมนึกไปว่าทำไมต้องให้จิตสงบ เพราะรักตัวเองนั่นแหละ เพราะยึดถือว่าจิตคือตัวเรา อยากให้มันดี นี่เป็นวิธีของคนดีนะ วิธีของคนชั่วก็วิ่งหาอารมณ์ภายนอก วิธีของคนดีก็คือสำรวมจิตสำรวมใจเข้ามา ส่วนวิธีที่พระพุทธเจ้าค้นพบนะ หันหน้ามาเรียนรู้จิตใจตนเอง รู้ลงมาในกาย รู้ลงมา ในใจ เพิกกายออกไปแล้วก็มาถึงจิตถึงใจ บางคนดูเข้ามาที่จิตไม่ได้ก็ดูกายไปก่อน กายเป็นบ้านของจิต วันหนึ่งรื้อบ้านออกไปนะเห็นเจ้าของบ้าน พอมาเห็นถึงตัวจิตตัวใจ รู้เลย โอ้ ตัวนี้เองดิ้นรนแส่ส่ายหาความทุกข์ตลอดเวลา ทำไมดิ้นรนแส่ส่ายหาความทุกข์มาใส่ตัวเอง ก็มันอยากมีความสุขนะ แต่มันอยากมีความสุขด้วยวิธีโง่ ๆ ตะเกียกตะกายหาความสุขเข้าไป กายนี้ใจนี้ แต่สิ่งที่ได้มาคือความทุกข์ พระพุทธเจ้าสอนเราให้เข้ามาดูจนเห็นความจริงเลยว่า ไม่ใช่ตัวเรา ต้องดูเข้ามาตรงนี้ถึงจะตัดการดิ้นรนนี้ให้ขาดออกไปได้ มิฉะนั้นวันหนึ่ง ๆ จิตใจต้องทำงานทั้งวันทั้งคืน หาความสุขไม่ได้เลยตลอดเวลา
>
> (6. 34)

จากตัวอย่างที่ 10 เป็นการเปรียบเทียบความสุขกับสมบัติที่ออกตามหาแต่ไม่มีวันได้มา ความสุขเปรียบเสมือนสมบัติที่มนุษย์ตามหาด้วยความเหนื่อยยากแต่ไม่มีวันหาพบหรือได้มาครอบครอง แสดงการประเมินค่าต่อความสุขในเชิงลบ ถ้อยคำอุปลักษณ์ที่สะท้อนฉากทัศน์อุปลักษณ์เชิงลบได้แก่ “ตะเกียกตะกายหาความสุขเข้าไป...แต่สิ่งที่ได้มาคือความทุกข์” ทำให้เกิดภาพการตามหาสมบัติด้วยความยากลำบากแต่ไม่มีวันได้มา

3. [ความสุขคือการเดินทาง] มโนอุปลักษณ์นี้เป็นการเปรียบเทียบความสุขซึ่งเป็นสิ่งที่เป็นนามธรรมกับการเดินทางซึ่งเป็นสิ่งที่เป็นนามธรรมน้อยกว่า มโนอุปลักษณ์ความสุขคือการเดินทาง แบ่งออกตามการประเมินค่าได้ 3 ลักษณะคือเชิงบวก เป็นกลาง และเชิงลบ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

การประเมินค่าเชิงบวก

ตาราง 13 มโนอุปลักษณ์และฉากทัศน์ความสุขแท้คือการเดินทางเชิงบวก

มโนอุปลักษณ์	ฉากทัศน์อุปลักษณ์	ความถี่
[ความสุขแท้คือการเดินทาง]	การก้าวขึ้นบันไดขั้นสุดท้าย	54
[ความสุขแท้คือการเดินทาง]	จุดหมายปลายทางที่ต้องไปให้ถึง	30
[ความสุขแท้คือการเดินทาง]	การขึ้นไปอยู่ด้านบนสุดหรือการลอยพ้นเหนือทุกสิ่ง	28
[ความสุขแท้คือการเดินทาง]	การเดินทางกลับ/ถึงบ้าน	15
[ความสุขแท้คือการเดินทาง]	การเดินทางถึงจุดหมายปลายทางที่หาพบหลังเดินทางด้วยความยากลำบาก	11

จากตารางข้างต้นพบความสุขลักษณะเดียวคือความสุขแท้ ดังนี้ [ความสุขคือการก้าวขึ้นบันไดขั้นสุดท้าย การขึ้นไปอยู่ด้านบนสุดหรือการลอยพ้นเหนือทุกสิ่ง การเดินทางกลับ/ถึงบ้าน การเดินทางถึงจุดหมายปลายทางที่หาพบหลังเดินทางด้วยความยากลำบาก]

[ความสุขคือการเดินทาง: การก้าวขึ้นบันไดขั้นสุดท้าย] ฉากทัศน์นี้เป็นการเลือกใช้ถ้อยคำเกี่ยวกับการเดินทางขึ้นบันไดมาเปรียบเทียบกับความสุข ฉากทัศน์นี้ใช้เปรียบเทียบความสุขบางรูปแบบ (ความสุขทางโลก) ว่าเป็นพื้นหรือขั้นบันไดขั้นต้น และความสุขบางรูปแบบ (ความสุขทางธรรม) คือขั้นบันไดหรือการขึ้นบันไดขั้นที่อยู่สูงขึ้นไป (ความสุขทางธรรมที่สูงขึ้น) เพื่อไปให้ถึงบันไดหรือจุดที่อยู่สูงที่สุด (ความสุขจากการปฏิบัติธรรมขั้นสูง/นิพพาน)

ตัวอย่างที่ 11

> เมื่อพูดในแง่การปฏิบัติ ท่านกล่าวถึงความสุขต่าง ๆ พร้อมทั้งบอกด้วยว่า อย่างไหน ชั้นไหนดีอย่างไร ยังมีข้อเสียอย่างไร ความสุขอีกอย่างหนึ่ง หรืออีกขั้นหนึ่งดีกว่าอย่างไร การบอกให้รู้ว่าความสุขมีมากมาย แล้วก็มีความสุขที่ดีกว่ากัน สูงกว่ากันขึ้นไป ก็เป็นการบอกให้รู้ว่าเราจะต้องมีการก้าวหน้าหรือพัฒนาขึ้นไปในความสุข หรือให้ถึงความสุขที่สูงขึ้นไป ๆ เหล่านั้นด้วย เป็นอันว่า ความสุขมีมากมาย มีหลายขั้น หลายระดับ หลายประเภท และความสุขนั้นพัฒนาได้ และทุกคนก็ควรจะพัฒนาขึ้นไป จนกว่าจะถึงความสุขที่ดีเลิศยอดเยี่ยมที่สุด
>
> (6.1)

จากตัวอย่างที่ 11 เป็นการเปรียบเทียบความสุขกับการก้าวขึ้นบันได ความสุขเปรียบเสมือนการก้าวขึ้นบันไดขั้นที่สูงขึ้นจนกระทั่งถึงขั้นที่สูงที่สุด เพื่อไปจนถึงขั้นบันไดขั้นสุดท้ายที่อยู่สูงสุดเพื่อจะได้ถึงพื้นที่หรือสถานที่คือความสุขที่ยอดเยี่ยมที่สุด ถ้อยคำอุปลักษณ์ที่สะท้อนให้เห็นฉากทัศน์นี้ ได้แก่ “อีกขั้นหนึ่ง” “มีความสุขที่ดีกว่ากัน สูงกว่ากันขึ้นไป” “พัฒนาขึ้นไปจนกว่าจะถึงความสุขที่ดีเลิศยอดเยี่ยมที่สุด” แสดงให้เห็นภาพการมีความสุขคือการก้าวขึ้นบันไดไปจนถึงขั้นสุดท้าย

การประเมินค่าแบบเป็นกลาง

ตาราง 14 มโนอุปลักษณ์และฉากทัศน์ความสุขคือการเดินทางแบบเป็นกลาง

มโนอุปลักษณ์	ฉากทัศน์อุปลักษณ์	ความถี่
[ความสุขคือการเดินทาง]	การเดินทางไปตามเส้นทางที่ถูกต้อง	3
[ความสุขคือการเดินทาง]	การเดินทางไปตามเส้นทางที่เลือก	2

จากตารางข้างต้นพบความสุขลักษณะเดียวคือความสุขทั่วไป ดังนี้ [ความสุขคือการเดินทาง: การเดินทางไปตามเส้นทางที่ถูกต้อง การเดินทางไปตามเส้นทางที่เลือก]

[ความสุขคือการเดินทาง: การเดินทางไปตามเส้นทางที่ถูกต้อง] ฉากทัศน์นี้พระสงฆ์ใช้ถ้อยคำที่เกี่ยวข้องกับการเดินทางเพื่ออธิบายความสุข ว่าเป็นสิ่งที่มีลักษณะของการดำเนินไปตามเส้นทางหนึ่ง ซึ่งต้องมี “ต้นทาง” การ “เริ่มเดินทาง” การ “เข้าทาง” และการ “เดินหน้าไปอย่างมั่นใจ” ทั้งหมดนี้เป็นคำที่สะท้อนฉากทัศน์ของการเดินทางที่มีจุดเริ่มต้น เส้นทาง และเป้าหมายที่ถูกต้อง

ตัวอย่างที่ 12

> ทีนี้ก็มาถึงลักษณะของความสุขอย่างสูงสุด ซึ่งตามหลักพระพุทธศาสนา พูดสรุป รวบรัดทีเดียวก็คือ “นิพพาน ปรมสุข” นิพพานเป็นสุขอย่างยิ่ง หรือเป็นความสุขที่สูงสุด ตอนนี้ เมื่อพัฒนาความสุขมาจนแตะหรืออ้างอิงพาดพิงถึงความสุขอย่างสูงสุดแล้ว ก็ควรจะรู้ว่า ความสุขสูงสุดมีลักษณะอย่างไร เพื่อจะเอาไว้ใช้ตรวจสอบความสุขของเราว่าเข้าในแนวทางที่ถูกต้องไหม มีทางที่จะพัฒนาดีขึ้นไปได้ไหม
>
> (6.90)

จากตัวอย่างที่ 12 แสดงให้เห็นฉากทัศน์อุปลักษณ์ของความสุขที่เปรียบเสมือน การเดินทางไปสู่จุดสูงสุด ความสุขสูงสุดเป็นเป้าหมายปลายทาง แต่การเข้าถึงต้องเริ่มจากการตรวจสอบเส้นทางและการปฏิบัติที่ถูกต้อง ฉากทัศน์อุปลักษณ์นี้มีการประเมินค่าแบบเป็นกลาง ถ้อยคำอุปลักษณ์ที่สะท้อนฉากทัศน์นี้ ได้แก่ “ความสุขสูงสุด” และ “ตรวจสอบความสุขของเราว่าเข้าในแนวทางที่ถูกต้องไหม” แสดงให้เห็นภาพของความสุขในลักษณะการเดินทางไปตามเส้นทางที่ถูกต้อง

การประเมินค่าเชิงลบ

ตาราง 15 มโนอุปลักษณ์และฉากทัศน์ความสุขคือการเดินทางเชิงลบ

มโนอุปลักษณ์	ฉากทัศน์อุปลักษณ์	ความถี่
[ความสุขคือการเดินทาง]	อุปสรรคในการเดินทางที่ทำให้เดินทางไม่ถึงจุดหมาย	24
[ความสุขคือการเดินทาง]	การเดินทางตามหาบางสิ่งด้วยความลำบาก	3

จากตารางข้างต้นพบความสุขลักษณะเดียวคือความสุขทั่วไป ดังนี้ [ความสุขคือการเดินทาง: อุปสรรคในการเดินทางที่ทำให้เดินทางไม่ถึงจุดหมาย การเดินทางตามหาบางสิ่งด้วยความลำบาก]

[ความสุขคือการเดินทาง: อุปสรรคในการเดินทางที่ทำให้เดินทางไม่ถึงจุดหมาย] ฉากทัศน์นี้เป็นการเลือกใช้ถ้อยคำเกี่ยวกับอุปสรรคในการเดินทางมาเปรียบเทียบกับความสุขว่าความสุขบางประเภท (ความสุขจากสมาธิชั้นต้น) เป็นสิ่งที่ไม่ดี การใช้ฉากทัศน์อุปลักษณ์นี้มักใช้คู่กับ [การปฏิบัติธรรมคือการเดินทาง] ความพอใจความสุขแล้วคงอยู่กับสภาวะเดิมทำให้การปฏิบัติธรรมไม่ก้าวหน้า เปรียบเสมือนการหยุดเดินทางและอุปสรรคในการเดินทางคือความสุขซึ่งมีลักษณะเหมือนบ่อน้ำหรือแอ่งน้ำที่เย็นสบาย เมื่อแช่แล้วทำให้ไม่ต้องการเดินทางต่อไป

ตัวอย่างที่ 13

> ความรู้สึกของพระอริยบุคคลแต่ละชั้น ๆ จะไม่เหมือนกันทีเดียว อย่างความ รู้สึกของพระอนาคามีจะรู้สึกมีความสุข จิตใจมีความสุข หลายท่านเลยพอใจอยู่ตรงนี้ หลวงปู่ดูลย์เคยบอกหลวงพ่อนะว่าท่านนักปฏิบัติที่มีชื่อเสียงมาก ๆ ส่วนใหญ่มาหยุดอยู่ตรงนี้เอง พอภาวนาจนกระทั่งใจมันเด่นดวง มีความสุขทั้งวันทั้งคืน ก็พอใจไม่ไปต่อแล้ว เพราะกว่าจะมาถึงจุดนี้นะเหนื่อยมาเยอะแล้ว ก็เลยพักเสียหน่อย เหลืออีกนิดเดียวนะค้างอีกหน่อยก็ขอพักก่อน
>
> (3. 102)

จากตัวอย่างที่ 13 เป็นการเปรียบเทียบความสุขกับอุปสรรคในการเดินทางที่ทำให้เดินทางไม่ถึงจุดหมาย ฉากทัศน์นี้แสดงการประเมินค่าในเชิงลบ ถ้อยคำอุปลักษณ์ที่สะท้อนให้เห็นฉากทัศน์อุปลักษณ์นี้ ได้แก่ ถ้อยคำอุปลักษณ์ เช่น “พอใจอยู่ตรงนี้” “พอใจไม่ไปต่อแล้ว” “เหลืออีกนิดเดียวนะค้าง” “อีกหน่อยก็ขอพักก่อน” ทำให้เกิดภาพต่อความสุขในขั้นพระอนาคามีว่าผู้ปฏิบัติธรรมเปรียบเสมือนนักเดินทางที่เหน็ดเหนื่อย เดินมาไกลจนพบที่พักที่ร่มเย็นสบาย จึงหยุดพักชั่วคราวเพราะความเหนื่อยล้าและความพอใจในความสุขที่ได้มา ฉากทัศน์อุปลักษณ์ที่ปรากฏสามารถตีความได้ว่าเป็น “อุปสรรคในการเดินทางที่ทำให้เดินทางไม่ถึงจุดหมาย” ซึ่งความสุขเปรียบเสมือน จุดพัก หรือ พื้นที่ที่สบายกลางทาง ที่ทำให้ผู้ปฏิบัติหยุดชะงัก ไม่เดินต่อไปสู่จุดหมายสุดท้าย แม้จะเหลือระยะทางอีกเพียงเล็กน้อยก็ตาม ภาพนี้สะท้อนให้เห็นว่า ความสุขแม้เป็นผลของการภาวนา แต่ก็สามารถกลายเป็นอุปสรรคได้หากผู้ปฏิบัติยึดติดและพอใจ จนไม่ก้าวหน้าสู่การหลุดพ้นอย่างแท้จริง

4. [ความสุขคือสิ่งที่ทำอันตราย] มโนอุปลักษณ์นี้เป็นการเปรียบเทียบความสุขซึ่งเป็นสิ่งที่เป็นนามธรรมกับสิ่งที่ทำอันตรายซึ่งเป็นสิ่งที่เป็นรูปธรรม มโนอุปลักษณ์ความสุขคือสิ่งที่ทำอันตรายแบ่งออกตามการประเมินค่าได้ลักษณะเดียวคือเชิงลบ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

การประเมินค่าเชิงลบ

ตาราง 16 มโนอุปลักษณ์และฉากทัศน์อุปลักษณ์ความสุขคือสิ่งที่ทำอันตรายเชิงลบ

มโนอุปลักษณ์	ฉากทัศน์อุปลักษณ์	ความถี่
[ความสุขคือสิ่งที่ทำอันตราย]	ยาเสพติด	52
[ความสุขคือสิ่งที่ทำอันตราย]	สิ่งที่อันตรายทั่วไป	31
[ความสุขคือสิ่งที่ทำอันตราย]	สิ่งแปลกปลอม	12
[ความสุขคือสิ่งที่ทำอันตราย]	สารเจือปนในอาหาร	7
[ความสุขคือสิ่งที่ทำอันตราย]	เหยื่อล่อ กับดัก	6
[ความสุขคือสิ่งที่ทำอันตราย]	ก้างตำคอ/หนามแหลม/ลูกธนู	1

จากตารางข้างต้นพบความสุขลักษณะเดียวคือความสุขทั่วไป ดังนี้ [ความสุขคือสิ่งที่ทำอันตราย: ยาเสพติด สิ่งที่ทำอันตรายทั่วไป สิ่งแปลกปลอม สารเจือปนในอาหาร เหยื่อล่อ กับดัก ก้างตำคอ/หนามแหลม/ลูกธนู]

[ความสุขคือสิ่งที่ทำอันตราย: ยาเสพติด] ฉากทัศน์นี้เป็นการเลือกใช้ถ้อยคำเกี่ยวกับสิ่งที่ทำอันตรายมาเปรียบเทียบกับความสุขบางประเภท (ความสุขทางโลก) เป็นสิ่งที่ไม่ดี เปรียบได้กับยาเสพติดเพราะทำให้มนุษย์ติดใจและมักหาความสุขในลักษณะนี้อยู่เสมอ ต่างจากความสุขบางประเภท (ความสุขทางธรรม) ที่เป็นสิ่งที่ไม่ทำให้โหยหาเหมือนความสุขอย่างอื่น

ตัวอย่างที่ 14

> ความสุขขั้นที่ *1* คือสุขด้วยการสนองตัณหา เรียกว่าความสุขที่ต้องหา ก็เพราะว่า สิ่งเสพที่จะสนองตัณหานั้น เป็นวัตถุสิ่งของ เป็นกลุ่มอามิส ซึ่งอยู่ข้างนอก เราต้องไปหา ต้องไปเอามาเสพ ต้องเอาของข้างนอกนั้นมาเจอกับผัสสะของเรา จึงเป็นความสุขที่ต้องหา...ความสุขขั้นที่ *2* คือสุขด้วยการสนองฉันทะ เรียกว่าความสุขที่สร้างเองได้ เพราะว่า ความอยากเรียน อยากรู้ อยากศึกษา อยากทำโน่นทำนี้ให้ดี ความชื่นชมธรรมชาติอะไรเหล่านี้ เราสนองได้ด้วยความตั้งจิตตั้งใจของเราเอง ด้วยการกระทำของเราเอง ไม่ต้องพึ่งพา ไม่ต้องรอ ไม่ต้องขึ้นต่อวัตถุสิ่งเสพที่ไหน จึงสร้างขึ้นเองได้

(6.43)

จากตัวอย่างที่ 14 แสดงให้เห็นฉากทัศน์อุปลักษณ์ของความสุขที่เปรียบเสมือนยาเสพติด หมายถึงความสุขขั้นต้นต้องพึ่งวัตถุภายนอก ทำให้เกิดความสุขแบบถูกเสพและต้องแสวงหา ฉากทัศน์อุปลักษณ์นี้แสดงการประเมินค่าเชิงลบ ถ้อยคำ

อุปลักษณ์ที่สะท้อนฉากทัศน์นี้ ได้แก่ “...ต้องไปหา” และ “ต้องไปเอามาเสพ” ส่วนความสุขที่สร้างเองได้เป็นความสุขที่เกิดจากการกระทำและความตั้งใจของตนเอง แสดงให้เห็นภาพของความสุขทั้งสองประเภทคือความสุขทางโลกที่เป็นความสุขที่ต้องแสวงหากับความสุขทางธรรมซึ่งในตัวอย่างนี้คือความสุขจากการสนองฉันทะ ซึ่งเป็นความสุขที่ไม่ต้องแสวงหาแต่สร้างขึ้นเองได้

[ความสุขคือสิ่งที่ทำอันตราย: สารเจือปนในอาหาร] ฉากทัศน์นี้เปรียบเทียบความสุข (ทางโลก) กับสารเจือปนในอาหาร ซึ่งภายนอกดูเหมือนจะปลอดภัย แต่แท้จริงแล้วแฝงไว้ด้วยอันตราย เช่นเดียวกับสารเจือปนในอาหารที่ผู้บริโภครับประทานเข้าไปโดยไม่รู้ตัว คิดว่าเป็นอาหารที่ดี แต่ในความเป็นจริงกลับมีสิ่งปนเปื้อนที่เป็นโทษหรือเป็นอันตรายต่อสุขภาพ เช่นเดียวกับความสุขบางอย่างที่แฝงความทุกข์เอาไว้โดยที่ผู้แสวงหาความสุขอาจไม่รู้ตัว

ตัวอย่างที่ 15

> วัตถุสิ่งเสพหรือกามเป็นสิ่งที่ผู้คนหวงแหนปรารถนา เพราะคิดว่าเป็นสุข แต่ที่จริงกลับเจือไปด้วยทุกข์มาก ถ้าไม่เบื่อก็ยังคิดแต่จะไขว่คว้าหามาไว้ในครอบครอง และไม่รู้จักพอใจเสียที
>
> (5. 47)

จากตัวอย่างที่ 15 แสดงให้เห็นฉากทัศน์อุปลักษณ์ของความสุขที่เปรียบเสมือนสารเจือปนในอาหาร ความสุขจากวัตถุภายนอกไม่ได้บริสุทธิ์ แต่ผสมผสานไปด้วยทุกข์ ฉากทัศน์อุปลักษณ์นี้แสดงการประเมินค่าเชิงลบ ถ้อยคำอุปลักษณ์ที่สะท้อนฉากทัศน์นี้ ได้แก่ “...กลับเจือไปด้วยทุกข์มาก” แสดงให้เห็นภาพของความสุขที่ไม่ได้บริสุทธิ์และต้องใช้ความระมัดระวังในการไขว่คว้า

[ความสุขคือสิ่งที่ทำอันตราย: สิ่งที่ทำอันตรายทั่วไป] ฉากทัศน์นี้เปรียบเทียบความสุขกับสิ่งที่ทำอันตรายทั่วไป เช่น สารพิษ ยาพิษ ซึ่งแฝงอันตรายไว้ภายใน ซึ่งความเปรียบเช่นนี้สะท้อนทัศนคติที่ระมัดระวังต่อความสุข (ความสุขทางโลก ความสุขจากสมาธิขั้นต้น) ว่าอาจไม่ใช่สิ่งที่ควรยึดติดหรือไว้วางใจ

ตัวอย่างที่ 16

> เมื่อประทับอยู่เงียบสงัดพระองค์เดียว ณ ใต้ร่มเงาต้นหว้าอันสงบเย็นสบาย ได้ทรงเข้าถึงปฐมฌาน อันมีปีติและความสุขเป็นจุดเด่น ครั้งนั้น ทรงสว่างพระทัยว่า นั่นคือทาง ดังที่ตรัสกับพระองค์เองว่า “นี่แหละ คือทางแห่งโพธิ” (เอเลว มาโต โทยา เมื่อทรงระลึกขึ้นได้ และชัดพระทัยดังนั้นแล้ว ยังทรงถามพระองค์เองอีกว่า เรากลัวไหมต่อความสุขที่ไม่ต้องอาศัยการไม่ต้องมีอกุศลธรรมนั้น ทำนองตรวจสอบว่าเป็นความสุขที่จะมีพิษภัยอะไรไหม ก็ทรงมีคำตอบเป็นทำนองความมั่นพระทัยว่า เรามิได้กลัว
>
> (3.4)

จากตัวอย่างที่ 16 แสดงให้เห็นฉากทัศน์อุปลักษณ์ของความสุขที่เปรียบเสมือนสิ่งที่อาจเป็นอันตราย แม้ไม่ระบุชัดเจนว่าคือสิ่งใด แต่มีความเป็นไปได้ที่จะมีผลร้าย ฉากทัศน์อุปลักษณ์นี้มีการประเมินค่าเชิงลบ ถ้อยคำอุปลักษณ์ที่สะท้อนฉากทัศน์นี้ ได้แก่ “ความสุขที่จะมีพิษภัยอะไรไหม” แสดงให้เห็นภาพของความสุขในลักษณะที่ต้องตรวจสอบและควรเห็นความสำคัญของการมีสติ

5. [ความสุขคือบุคคล] มโนอุปลักษณ์นี้เป็นการเปรียบเทียบความสุขซึ่งเป็นสิ่งที่เป็นนามธรรมกับบุคคลซึ่งเป็นสิ่งที่เป็นรูปธรรม มโนอุปลักษณ์ความสุขคือสิ่งที่สร้างขึ้นแบ่งออกตามการประเมินค่าได้ 3 ลักษณะ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

การประเมินค่าเชิงบวก

ตาราง 17 มโนอุปลักษณ์และฉากทัศน์อุปลักษณ์ความสุขคือบุคคลเชิงบวก

มโนอุปลักษณ์	ฉากทัศน์อุปลักษณ์	ความถี่
[ความสุขคือบุคคล]	ญาติพี่น้อง	2

จากตารางข้างต้นพบความสุขลักษณะเดียวคือความสุขทั่วไป ดังนี้ [ความสุขคือบุคคล: ญาติพี่น้อง]

ตัวอย่างที่ 17

> อันที่จริงชีวิตคนเรายิ่งเรียบง่ายยิ่งมีความสุข เพราะความสุขนั้นเป็นพี่น้องกับความเรียบง่าย ผู้เขียนถือคติ อยู่อย่างหนึ่งว่า อยู่อย่างคนธรรมดา แต่ใช้ปัญญาอย่างนักปราชญ์ ใช้ชีวิตอย่างธรรมดาให้มากที่สุด ฉะนั้นให้เรา รู้จักยอม รู้จักหยุด รู้จักเย็น ชีวิตจะราบรื่นขึ้นมาก

(1.183)

จากตัวอย่างที่ 17 แสดงให้เห็นฉากทัศน์อุปลักษณ์ของความสุขที่เปรียบเสมือนญาติหรือพี่น้อง ความสุขจึงมีลักษณะเชิงบวก และเกิดขึ้นจากความเรียบง่าย ถ้อยคำอุปลักษณ์ที่สะท้อนฉากทัศน์นี้ ได้แก่ “ความสุขนั้นเป็นพี่น้องกับความเรียบง่าย” แสดงให้เห็นว่าความสุขสามารถเกิดขึ้นได้จากความเรียบง่ายและสื่อภาพของความสุขว่าเป็นบุคคลที่มีความเป็นมิตรเหมือนเป็นญาติในครอบครัว

การประเมินค่าเป็นกลาง

ตาราง 18 มโนอุปลักษณ์และฉากทัศน์อุปลักษณ์ความสุขคือบุคคลแบบเป็นกลาง

มโนอุปลักษณ์	ฉากทัศน์อุปลักษณ์	ความถี่
[ความสุขคือบุคคล]	มิตร คนคุ้นเคย แขกที่มาเยี่ยม	10
[ความสุขคือบุคคล]	ร่างกาย	4
[ความสุขคือบุคคล]	คนที่เดินผ่านหน้าบ้าน	2
[ความสุขคือบุคคล]	ฝาแฝดของความทุกข์	2

จากตารางข้างต้นพบความสุขลักษณะเดียวคือความสุขทั่วไป ดังนี้ [ความสุขคือบุคคล: มิตร/คนคุ้นเคย/แขกที่มาเยี่ยม ร่างกาย คนที่เดินผ่านหน้าบ้าน ฝาแฝดของความทุกข์]

ตัวอย่างที่ 18

> ความสุขนั้นมาตลอดเวลา แต่บางครั้งจิตเรากลับปิดรับความสุขไม่ให้เข้ามา เหมือนกับมีเพื่อนมารออยู่หน้าประตูแล้ว แต่ประตูปิด จึงเข้ามาไม่ได้ ที่ใจเราปิดก็เพราะลอยไปอยู่กับอดีตหรือไม่ก็มัวกังวลอยู่กับอนาคต ก็เลยปิดรับความสุขในปัจจุบัน ทำให้สูญเสียโอกาสไป เวลาป่วยก็มัวแต่บ่น มัวแต่กลุ้มอกกลุ้มใจ ทำไมต้องเป็นฉัน หรือนึกเสียดายวันคืนที่เคยมีสุขภาพดี ไปไหนมาไหนได้ แต่ตอนนี้ต้องมาอยู่โรงพยาบาลนึกเสียดายอดีตก็เลยไม่สามารถเปิดใจรับความสุขในปัจจุบัน หรือที่อยู่ข้างหน้าได้

(5.130)

จากตัวอย่างที่ 18 แสดงให้เห็นฉากทัศน์อุปลักษณ์ของความสุขที่เปรียบเสมือนบุคคลคือ มิตร คนคุ้นเคย แขกที่มาเยี่ยม ใช้หมายถึงความสุขเป็นสิ่งที่มีอยู่แล้วและสามารถมาเยี่ยมเราได้ แต่ขึ้นอยู่กับมนุษย์ว่าจะเปิดใจรับหรือไม่ ฉากทัศน์นี้เป็นฉากทัศน์แบบเป็นกลาง ถ้อยคำอุปลักษณ์ที่สะท้อนฉากทัศน์นี้ ได้แก่ “ความสุขนั้นมาตลอดเวลา แต่บางครั้งจิตเรากลับปิดรับความสุข

ไม่ให้เข้ามา” และ “เหมือนกับมีเพื่อนมารออยู่หน้าประตูแล้ว แต่ประตูปิด จึงเข้ามาไม่ได้” แสดงให้เห็นความสุขเป็นบุคคลที่มาเยี่ยมบ้าน อยู่ที่ว่ามนุษย์จะยอมเปิดใจรับความสุขหรือไม่

การประเมินค่าเชิงลบ

ตาราง 19 มโนอุปลักษณ์และฉากทัศน์อุปลักษณ์ความสุขคือบุคคลเชิงลบ

มโนอุปลักษณ์	ฉากทัศน์อุปลักษณ์	ความถี่
[ความสุขคือบุคคล]	ศัตรูที่น่ากลัว	19
[ความสุขคือบุคคล]	ศัตรูเจ้าเล่ห์	12

จากตารางข้างต้นพบความสุขลักษณะเดียวคือความสุขทั่วไป ดังนี้ [ความสุขคือบุคคล: ศัตรูที่น่ากลัว ศัตรูเจ้าเล่ห์]

ตัวอย่างที่ 19

> บางคนอยู่กับคู่สมรสของตัวเองแล้วมีความสุขเลยไม่ทำการทำงานอะไร อยู่แล้วมีความสุข ระวังให้ดีสุขมาก ๆ แล้วจะกลายเป็นทุกข์ได้เหมือนกัน สยบกับความสุข นี้ก็อันตราย (1.63)

จากตัวอย่างที่ 19 แสดงให้เห็นฉากทัศน์อุปลักษณ์ของความสุข ที่เปรียบเสมือนบุคคลที่เป็นศัตรูที่น่ากลัว ความสุขสามารถเข้ามาทำร้ายมนุษย์ และทำให้หลงใหลจนไม่ทำสิ่งที่ควรทำ ฉากทัศน์นี้เป็นฉากทัศน์อุปลักษณ์เชิงลบ ถ้อยคำอุปลักษณ์ที่สะท้อนฉากทัศน์นี้ ได้แก่ “สยบให้กับความสุข” ทำให้เกิดภาพต่อความสุขว่าบางครั้งความสุขก็มีลักษณะเป็นภัยหรือศัตรูต่อการดำเนินชีวิต

7.2 ความคิดสำคัญที่สะท้อนจากอุปลักษณ์ความสุขในหนังสือธรรมะของพระสงฆ์

จากการวิเคราะห์มโนอุปลักษณ์และฉากทัศน์อุปลักษณ์ในหัวข้อ 7.1 ผู้วิจัยพบว่าสามารถประมวลและสังเคราะห์ความคิดเกี่ยวกับความสุขตามมุมมองของพระสงฆ์ได้ 2 ประการคือ ความสุขในพุทธศาสนามีหลายระดับและความสุขและความทุกข์เป็นสิ่งที่เกี่ยวเนื่องกัน ดังนี้

7.2.1 ความสุขในพุทธศาสนามีหลายระดับ

ตามมุมมองทางพุทธศาสนา ความสุขมีหลายระดับ จากที่กล่าวมาข้างต้นจะเห็นได้ว่าพระสงฆ์มีการใช้ฉากทัศน์อุปลักษณ์ที่มีการแฝงการประเมินค่าความสุขเป็นเชิงบวก เชิงลบ และเป็นกลาง ตามลักษณะของความสุขที่พระสงฆ์ต้องการเน้นย้ำหรือกล่าวถึง ความสุขที่มีการประเมินค่าเชิงลบมักเป็นความสุขทางโลก (กามสุข) ส่วนความสุขที่มีการประเมินค่าเชิงบวกมักเป็นความสุขทางธรรมหรือสภาวะนิพพาน และความสุขที่เป็นกลางมักเป็นความสุขที่มีลักษณะเป็นอารมณ์ความรู้สึก

นอกจากการใช้ฉากทัศน์เดี่ยวแบบตัวอย่างข้างต้น ยังพบการใช้อุปลักษณ์ความสุข 2 แบบร่วมกัน คือ “ความสุขทั่วไป” และ “ความสุขแท้” เพื่อช่วยเน้นย้ำว่ามีความสุขที่เหนือกว่าความสุขทั่วไปซึ่งโน้มน้าวใจผู้อ่านว่าควรเลือกมีความสุขแบบความสุขแท้มากกว่าความสุขทั่วไป ดังตัวอย่าง

ตัวอย่างที่ 20

[ความสุขแท้คือวัตถุ: สิ่งที่ดีเลิศ] [ความสุขคือสิ่งมีค่า: สิ่งที่มีอยู่/อยู่ใกล้แต่ไม่รู้ตัว/ไม่เห็นคุณค่า]

> “ความสุขแท้” เป็นเรื่องง่ายๆ เป็นเรื่องธรรมดาในชีวิตประจำวัน และเป็นสิ่งที่มีอยู่แล้วในตัวเราตลอดเวลา จนอาจจะกล่าวได้ว่า ความสุขนั้นอยู่ในกำมือของเราทุกคนอยู่แล้ว หากแต่ว่า เราต่างหากที่ไม่เคยมองความสุข ที่อยู่ในตัวหรืออยู่ใกล้ตัวเหล่านี้เลย เราแต่ละคนล้วนคิดว่า ความสุขยังคงอยู่ในอนาคต และต้องใช้ความพยายามอย่างมหาศาลกว่าจะได้มาครองในโลกนี้ จะมีสักกี่คนกันที่รู้ว่า แท้ที่จริงแล้ว

> ความสุข เป็นดังเป้าที่เราแบกอยู่บนหลังของตัวเอง มันอยู่ตรงนั้นอยู่แล้ว ขอเพียงเราให้ความใส่ใจอย่างลึกซึ้ง ความสุขก็พร้อมจะผลิบานให้เราได้ชื่นชม....

(1. 20)

จากตัวอย่างที่ 20 พระสงฆ์กล่าวถึงความสุขแท้โดยใช้มโนอุปลักษณ์ [ความสุขแท้คือวัตถุ: สิ่งที่ดีเลิศ] ในถ้อยคำอุปลักษณ์ “ความสุขแท้” และ [ความสุขคือสิ่งมีค่า: สิ่งที่มีอยู่/อยู่ใกล้แต่ไม่รู้ตัว/ไม่เห็นคุณค่า] ในถ้อยคำ “ความสุขนั้นอยู่ในกำมือของเราทุกคนอยู่แล้ว หากแต่ว่า เราต่างหากที่ไม่เคยมองความสุข ที่อยู่ในตัวหรืออยู่ใกล้ตัวเหล่านี้เลย” “แท้ที่จริงแล้ว ความสุข เป็นดังเป้าที่เราแบกอยู่บนหลังของตัวเอง มันอยู่ตรงนั้นอยู่แล้ว ขอเพียงเราให้ความใส่ใจอย่างลึกซึ้ง” ทำให้เกิดการโน้มน้าวใจว่าความสุขบางรูปแบบ (ความสุขจากการทำสมาธิ การปฏิบัติ ภาวนา) เป็นสิ่งที่ดี สามารถทำได้แต่มนุษย์มักไม่สนใจหรือไม่ให้ความสำคัญ

ตัวอย่างที่ 21

[ความสุขแท้คือวัตถุ: สิ่งที่ดีเลิศ] [ความสุขคือวัตถุ: ของหยาบ]

> ปัญญาที่จะช่วยให้ใจเป็นอิสระทั้งจากทุกข์และสุขก็คือ ปัญญาที่เห็นความจริงว่าสิ่งทั้งปวงนั้นเป็นอนัตตา ไม่มีตัวเรา ของเรา ตราบใดที่ยังมีความสำคัญมั่นหมายว่า มีเรา หรือ มีตัวฉัน ก็ยังอยากหาสิ่งต่าง ๆ มาปรนเปรอตัวฉัน อยากให้ฉันสุข อยากให้ความสุขเป็นของฉัน ไม่ว่าจะสุขประณีต หรือหยาบก็ตาม

(5. 141)

จากตัวอย่างที่ 21 พระสงฆ์มีการใช้ฉากทัศน์ที่มีลักษณะตรงข้ามกันไว้ด้วยกันทำให้เกิดการขับเน้นคุณลักษณะความสุข 2 ประเภทแตกต่างกันคือ [ความสุขแท้คือวัตถุ: สิ่งที่ดีเลิศหรือประณีต] เป็นความสุขจากการปฏิบัติธรรมกับ [ความสุขคือวัตถุ: ของหยาบ] เป็นความสุขทางโลกหรือความสุขทั่วไป การใช้ฉากทัศน์อุปลักษณ์ 2 ฉากทัศน์นี้ร่วมกันทำให้เห็นความแตกต่างของความสุขทั้ง 2 ประเภทอย่างชัดเจน การอ่านข้อความในภาพรวมยังเป็นการโน้มน้าวใจผู้อ่านให้ปฏิบัติธรรม (มีปัญญา) เพื่อให้ผู้อ่านอยู่เหนือความสุขและความทุกข์ได้อีกด้วย

[ความสุขแท้คือสิ่งที่ดีเลิศ] [ความสุขคือสิ่งมีค่า: สมบัติที่ออกตามหาแต่ไม่มีวันได้มา]

ตัวอย่างที่ 22

> ส่วนคนที่พัฒนาในขั้นสูงต่อขึ้นไป ก็จะพบความสุขที่ประณีตลึกซึ้ง ซึ่งไม่ขึ้นต่อกามอามิส ถึงขั้นแห่งความสุขที่เป็นอิสระ เป็นไทแก่ตน เป็นเสรีชนที่แท้ อย่างที่ว่าเป็น ความสุขซึ่งมีในตัวเป็นประจำตลอดเวลา ไม่ต้องหาไม่ต้องสนองอีกต่อไป

(2. 44)

จากตัวอย่างที่ 22 พระสงฆ์ใช้ฉากทัศน์ [ความสุขแท้คือสิ่งที่ดีเลิศหรือประณีต] คือความสุขแท้ เปรียบเทียบกับ [ความสุขคือสิ่งมีค่า: สมบัติที่ออกตามหาแต่ไม่มีวันได้มา] คือ ความสุขทางโลก โดยสื่อว่าความสุขทางธรรมมีคุณค่าสูงกว่าเพราะเมื่อมีแล้วไม่ต้องไขว่คว้าอย่างไม่รู้จบ ขณะที่ความสุขทางโลกเป็นสิ่งที่มนุษย์แสวงหาแต่ไม่อาจครอบครองได้อย่างแท้จริง การใช้ฉากทัศน์อุปลักษณ์นี้สะท้อนมุมมองว่าความสุขทางธรรมเป็นความสุขที่ยั่งยืนและประเสริฐกว่าความสุขทางโลก

จากการวิเคราะห์มโนอุปลักษณ์และฉากทัศน์อุปลักษณ์ของพระสงฆ์พบว่าสาเหตุที่ทำให้อุปลักษณ์ความสุขของพระสงฆ์มีลักษณะเช่นนี้คือ พระสงฆ์มีมุมมองต่อความสุขอิงกับหลักคำสอนเรื่องความสุขในศาสนาพุทธ อุปลักษณ์ความสุขที่พระสงฆ์นำเสนอจึงสัมพันธ์กับแนวคิดและหลักธรรมของศาสนาพุทธ ได้แก่ ความสุขทางโลก (กามสุข) เป็นสิ่งที่ไม่ดี ความสุขทางธรรมเป็นสิ่งที่ดี/ดีกว่า และความสุขจากการบรรลุธรรมขั้นสูงหรือสภาวะนิพพานเป็นสิ่งที่ดีที่สุด และประสบการณ์ส่วนบุคคลในการปฏิบัติธรรมทำให้พระสงฆ์ใช้แตกต่างกับฆราวาส ทำให้เกิดระดับชั้นหรือการประเมินค่าความสุขเป็นเชิงบวก

เชิงลบ หรือเป็นกลาง การถ่ายทอดวิธีทำสมาธิทำให้พระสงฆ์ใช้อุปลักษณ์ความสุข เช่น [ความสุขคือวัตถุ: สิ่งที่มองเห็น/รับรู้ได้] [ความสุขคือวัตถุ: สิ่งแปลกปลอม] [ความสุขคือบุคคล: คนที่เดินผ่านหน้าบ้าน] แยกตัวผู้ปฏิบัติออกมาเป็นผู้มองดูความสุขทางจิต (วิญญาณ) ดังตัวอย่างต่อไปนี้

[ความสุขคือวัตถุ: สิ่งที่มองเห็น/รับรู้ได้]

ตัวอย่างที่ 23

> ...สมถยานิกต้องเริ่มจากการทำสมถะก่อน...เมื่อทำมากเข้าจะเห็นลมหายใจเป็นแสงสว่างเป็นเกลียว เรียกว่าอุคคหนิมิต ถ้ารู้ไปเรื่อย ๆ จะรวมเป็นลูกกลม ๆ ...แล้วมาตามรู้ตรงนี้ต่อ ลูกกลมนี้ย่อได้ขยายได้ มีปิติ มีความสุข...จิตก็จะเข้าฌาน...ต่อไปเห็นว่าปิติหวือหวาแล้วก็ดับลงอีก เห็นความสุขก็เข้าฌานที่ 3 (มีความสุขและเอกัคคตา) ดูความสุขความสุขก็ดับไป...เมื่อพิจารณาร่างกายแล้วให้จบลงด้วยการพิจารณาสภาวะธรรมต่าง ๆ เป็นไตรลักษณ์ เพื่อไม่ให้มีอารมณ์คงอยู่ในใจ การทำฌานจนเกิดเป็นตัวผู้รู้จะไปเต็มภูมิที่พระอนาคามี จากนั้นถ้าจะไปต่อ ต้องทำลายผู้รู้ (ปล่อยวางผู้รู้) จึงจะเป็นพระอรหันต์
>
> (3.35)

ตัวอย่างที่ 23 เป็นการสอนวิธีทำสมาธิโดยเปรียบเทียบความสุขกับสิ่งที่มองเห็นหรือรับรู้ได้ ฉากทัศน์อุปลักษณ์นี้ทำให้เกิดภาพว่าความสุขมีลักษณะเป็นวัตถุที่มองเห็นหรือรับรู้ได้ มนุษย์มีหน้าที่มองดูวัตถุที่เกิดขึ้นแล้วหายไป เปรียบได้กับการทำสมาธิที่ให้สังเกตลักษณะของความสุขหรืออารมณ์อื่น ๆ ที่เกิดขึ้นแต่ผู้ปฏิบัติไม่ได้รู้สึกตามไปด้วย

[ความสุขคือบุคคล: คนที่เดินผ่านหน้าบ้าน]

ตัวอย่างที่ 24

> ภาวนาจนเห็นเลย ทั้งกายทั้งใจมันไม่ใช่เรา มันไม่ใช่เราขึ้นมาได้เพราะใจมันอยู่ต่างหาก ใจมันเป็นผู้รู้ผู้ดูนะ ใจมันตั้งมั่น มันแยกออกมา มันเห็นร่างกายยืนเดินนั่งนอนไป กายก็ไม่ใช่เรา กายเป็นของถูกรู้ถูกดู พอเห็นเวทนาเห็นความรู้สึกสุขรู้สึกทุกข์ มันจะเห็นความสุขความทุกข์เป็นของที่ผ่านมาห่าง ๆ เหมือนคนเดินผ่านหน้าบ้าน ไม่ใช่เราอีกแล้ว เวทนาก็ไม่ใช่เรา เห็นทันที เราจะเห็นเลย กุศลและอกุศลทั้งหลายที่เป็นตัวสังขาร ผ่านมาแล้วผ่านไป เป็นของถูกรู้ถูกดูไม่ใช่เราอีกแล้ว เหมือนคนเดินผ่านหน้าบ้านเลย นี่ดูอย่างนี้นะ
>
> (3.223)

จากตัวอย่างที่ 24 เป็นการสอนทำสมาธิโดยเปรียบเทียบความสุขเป็นบุคคลที่เดินผ่านหน้าบ้าน เปรียบได้กับการทำสมาธิที่ให้สังเกตลักษณะของความสุขหรืออารมณ์อื่น ๆ ที่เกิดขึ้นแต่ไม่รู้สึกตามเช่นเดียวกันในตัวอย่างที่ 25

ลักษณะเฉพาะของมโนอุปลักษณ์ของพระสงฆ์คือ การประเมินค่าความสุขที่มิได้มีเพียงมิติเดียว หากแต่แบ่งออกเป็น 2 กลุ่มหลัก ได้แก่ “ความสุข (ทั่วไป)” กับ “ความสุขแท้” และสามารถจำแนกย่อยได้เป็น 3 ระดับตามลักษณะการประเมินค่า ได้แก่ ความสุขเป็นสิ่งที่ไม่ดี (เชิงลบ) ความสุขเป็นสิ่งที่เป็นกลาง (เป็นกลาง) ความสุขเป็นสิ่งที่ดี (เชิงบวก) ส่วนความสุขเชิงบวกยังสามารถแบ่งออกได้เป็นความสุขที่ดีทั่วไป กับความสุขเป็นสิ่งที่ดีที่สุด (เชิงบวกที่สุด) กรอบการแบ่งนี้สอดคล้องกับแนวคิดในพระพุทธศาสนาเรื่องลำดับขั้นของความสุข อันประกอบด้วย ความสุขทางโลก (กามสุข) ซึ่งเป็นความสุขทั่วไป กับความสุขจากการบรรลุธรรมหรือสุขจากฌาน และความสุขจากนิพพานเป็นความสุขที่ดี/ดีเลิศด้วย

ตัวอย่างระดับความสุขตามทรรศนะของพระสงฆ์ เรียงลำดับจาก กามสุข สมาธิสุข นิพพานสุข สอดคล้องกับการใช้อุปลักษณ์ความสุขเรียงลำดับความสุขในลักษณะต่าง ๆ เห็นได้จากตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 25

เราพยายามค้นหาความสุขแล้วก็มีความสุขจากการแสวงหาความสุขนั้น แต่สุขส่วนใหญ่ที่ปุถุชนอย่างเรา ๆ ทั้งหลายได้รับนี้ โดยมากเป็นความสุขพื้นฐาน เรียกว่า **กามสุข** (สุขทางตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ) ตาอยากเห็นรูปก็พาตัวเองไปดูรูป หูอยากฟังเสียง เพราะก็พาตัวเองไปฟัง จมูกอยากดมกลิ่นหอมก็พาตัวเองไปดม กายอยากได้รับสัมผัสนุ่มนวลก็พาตัวเองไปแสวงหา สัมผัสที่แสนนุ่มนวล ใจอยากคิดอะไรก็ปล่อยฟังไป คิดฟุ้ง มีความสุขน้ำหูน้ำตาไหล หรือบางทียิ้มอยู่คนเดียว เพราะจิตมันปรุงแต่งให้ตัวเองเคลิบเคลิ้มหลงใหลแล้วก็มีความสุข

สุขของปุถุชนก็เป็นอย่างนี้ คือเป็นสุขเบื้องต้นของชีวิต พุทธศาสนาจึงเสนอว่า เราควรจะพัฒนาไปอีกขั้นหนึ่ง นอกจากกามสุขแล้ว ให้ไปแสวงหา **สมาธิสุข** สุขจากการบำเพ็ญสมาธิภาวนา แต่สุขจากสมาธิภาวนาก็ยังไม่ปลอดภัย มีผลข้างเคียงเหมือนกัน ถ้าฝึกไม่ดีมีโอกาสที่จะวิปลาส หรือฝึกสมาธิแล้วกลายเป็นคนขวางโลก หรือฝึกสมาธิแล้ว ไม่เอาอะไรกับใครทั้งสิ้น

เพราะฉะนั้น สมาธิสุข ถ้าฝึกไม่ดียังไม่ปลอดภัย ท่านจึงให้ก้าวต่อไปจนถึงสุขแท้ที่เป็นไทนั่นคือ จิตใจที่เป็นอิสระปลอดพ้นจากการครอบงำของอวิชชา ตัณหา อุปาทาน อันได้แก่ **นิพพานสุข**

ถึงนิพพานสุขเมื่อไหร่ คือ สุขที่แท้ที่เป็นไท ไม่มีอะไรที่ต้องมากังวล เพราะนิพพานสุขนั้นไม่มีผลข้างเคียงเป็นความทุกข์ สุขแล้วสุขเลยแล้วเมื่อจิตบรรลุถึงจิตนิพพาน

(1. 69-70 เน้นตัวหนาตามต้นฉบับ)

จากตัวอย่างข้างต้นจะเห็นได้ว่าความสุขในความคิดของพระสงฆ์เป็นสิ่งที่มีระดับ/ประเภทได้แก่ ความสุขพื้นฐาน (กามสุข) ไปจนถึงความสุขจากสมาธิ (สมาธิสุข) คือความสุขที่เกิดจากการทำสมาธิหรือการปฏิบัติธรรมและความสุขระดับสูงสุดคือนิพพาน ความคิดนี้จึงสอดคล้องกับการเลือกใช้อุปลักษณ์ของพระสงฆ์ที่ใช้เพื่อสื่อลักษณะของความสุขแบบต่าง ๆ ให้ผู้อ่านเข้าใจพร้อมทั้งโน้มน้าวใจผู้อ่านให้มีความคิดและมีมุมมองต่อความสุขเป็นไปตามที่ผู้เขียนต้องการ นอกจากนี้ยังใช้อุปลักษณ์สื่อความหมายลักษณะของความสุขและความทุกข์ว่าเป็นสิ่งที่เกี่ยวเนื่องกัน ไม่ได้อยู่ตรงข้ามกันดังความเข้าใจของคนทั่วไป

7.2.2 ความสุขและความทุกข์เป็นสิ่งที่เกี่ยวเนื่องกัน

จากที่ผู้วิจัยนำเสนอผลการศึกษาจะเห็นได้ว่ามีมโนทัศน์อุปลักษณ์และฉากทัศน์อุปลักษณ์ความสุขกลุ่มหนึ่งมีลักษณะการประเมินค่าแบบเป็นกลางหรือเชิงบวกกว่าความสุขธรรมดาทั่วไป บางกรณีความสุขเกี่ยวกันถึงเรื่องความทุกข์ด้วย ความคิดสำคัญที่สะท้อนจากมโนอุปลักษณ์และฉากทัศน์อุปลักษณ์เหล่านี้แสดงให้เห็นว่าความสุข-ทุกข์เป็นสิ่งที่เกี่ยวเนื่องกันจะเห็นได้จากตัวอย่างต่อไปนี้

[ความสุขคือสิ่งมีชีวิต: หางงู][9]

ตัวอย่างที่ 26

หลวงพ่อชา สุภทฺโท พูดน่าคิดว่า ทุกข์นั้นเปรียบเหมือนหัวงู ส่วนสุขคือหางงู ถ้าจับหัวงูมันก็กัด ถ้าจับหางงู ประเดี๋ยวมันก็แว้งกัด ดังนั้นถ้าจับแล้วต้องรีบปล่อย เวลามีความสุขแล้วอย่าเพลิดเพลินหลงใหลยึดติด ต้องรีบปล่อยไม่งั้นทุกข์จะตามมา

(5. 38)

ตัวอย่างที่ 26 ใช้อุปมาของสิ่งมีชีวิตคือ “งู” เพื่ออธิบายความสัมพันธ์ระหว่างความสุขและความทุกข์อย่างลึกซึ้ง กล่าวคือ หลวงพ่อชา สุภทฺโท เปรียบทุกข์เหมือนหัวงู และ สุขเหมือนหางงู ซึ่งสะท้อนแนวคิดในพุทธศาสนาว่า ความสุขและความทุกข์

[9] ในบทความวิจัยและขอบเขตเนื้อหาของบทความเป็นเรื่องอุปลักษณ์ความสุขแต่ในวิทยานิพนธ์ฉบับเต็มศึกษาเรื่องความทุกข์ด้วย โดยความทุกข์เป็นหัวงู ความสุขเป็นหางงู การใช้ฉากทัศน์อุปลักษณ์นี้สะท้อนมุมมองต่อความสุขและความทุกข์ว่าเป็นหนึ่งเดียวกัน

เป็นสิ่งที่เกี่ยวเนื่องและแยกจากกันไม่ได้ กล่าวคือ **หัวงู (ทุกข์)** เป็นส่วนที่อันตราย หากจับหรือเข้าใกล้ก็อาจถูกกัดได้ง่าย แสดงว่าความทุกข์เป็นสิ่งที่ควรระวังและหลีกเลี่ยง **หางงู (สุข)** แม้จะไม่อันตรายเท่าหัวงู แต่หากจับแล้วไม่ปล่อย ท้ายที่สุดงูก็สามารถหันกลับมากัดได้ แสดงว่าความสุขก็ไม่ใช่สิ่งถาวรและหากยึดติดกับความสุขมากเกินไป ความทุกข์ก็อาจตามมาได้เช่นกัน

การใช้ฉากทัศน์อุปลักษณ์นี้ทำให้เกิดภาพ**ความสุขและความทุกข์เป็นสิ่งเดียวกัน** ความสุขและความทุกข์เกิดขึ้นสลับกันไปในชีวิตมนุษย์ การยึดติดกับความสุข (เช่น ดีใจ หลงใหล) มากเกินไป อาจนำไปสู่ความทุกข์เมื่อความสุขนั้นจางหายไป หรือเมื่อความปรารถนาไม่สมหวัง ดังนั้น **การปล่อยวาง** คือหนทางที่ถูกต้อง ไม่ว่าจะเป็นความสุขหรือความทุกข์ก็ไม่ควรยึดติดกับสิ่งใดสิ่งหนึ่งมากเกินไป เพราะทั้งสองสิ่งนี้ล้วนเป็น “ธรรมชาติ” ของชีวิตที่ต้องผ่านไป

8.สรุปและอภิปรายผล

การวิจัยนี้วิเคราะห์อุปลักษณ์ความสุขในหนังสือของพระสงฆ์โดยใช้แนวคิดทฤษฎีมโนอุปลักษณ์และฉากทัศน์อุปลักษณ์ ผลการศึกษาพบว่าการใช้อุปลักษณ์ความสุขในหนังสือของพระสงฆ์มีความหลากหลายและสามารถแบ่งการประเมินค่าออกเป็นสามระดับ ได้แก่ ความสุขเชิงบวก ความสุขเป็นกลาง และความสุขเชิงลบ อุปลักษณ์ที่พบมากที่สุด ได้แก่ ความสุขคือวัตถุ ความสุขคือสิ่งมีค่า ความสุขคือการเดินทาง ความสุขคือสิ่งที่ทำอันตราย สอดคล้องกับงานวิจัยของ รัชนีย์ญา กลิ่นน้ำหอม (Ratchaneeya, 2013) ที่พบมโนอุปลักษณ์ความสุขที่เทียบเคียงกับผลการศึกษาในงานวิจัยนี้ ได้แก่ [ความสุขคือวัตถุสิ่งของที่มีมูลค่า] เทียบเคียงได้กับ [ความสุขคือสิ่งมีค่า] [ความสุขคือสิ่งที่ต้องค้นหา] เทียบเคียงได้กับ [ความสุขคือสิ่งมีค่า: สิ่งที่ต้องการครอบครอง] [ความสุขคือสสารที่มีปริมาณ] เทียบเคียงได้กับ [ความสุขคือวัตถุ: ปริมาณ] [ความสุขคือวัตถุที่สร้างได้] เทียบเคียงได้กับ [ความสุขคือวัตถุ: สิ่งที่สร้างขึ้น] [ความสุขคืออาหาร] เทียบเคียงได้กับ [ความสุขคืออาหารและเครื่องดื่ม] [ความสุขคือธุรกิจ] เทียบเคียงได้กับ [ความสุขคือสิ่งมีค่า: รางวัล กำไร] ส่วนความสุขคือสิ่งมีชีวิต ในงานของรัชนีย์ญา กลิ่นน้ำหอม ได้รวมลักษณะสิ่งมีชีวิตไว้หลายลักษณะ เช่น *วันหนึ่งความสุขก็มาเคาะประตูบ้าน* เทียบเคียงได้กับ [ความสุขคือบุคคล: มิตร คนคุ้นเคย แขกที่มาเยี่ยม] และ *คนในโลกนี้จึงได้ไล่กวดความสุข แต่ไม่ทันความสุขซักที ความสุขวิ่งหนีไปข้างหน้าเรื่อย ๆ* เทียบเคียงได้กับ [ความสุขคือการเดินทาง: การเดินทางตามหาบางสิ่งด้วยความลำบากแต่ไม่มีวันได้มา เมื่อเทียบผลการศึกษาทั้งสอง พบว่า **มีความสอดคล้องกันในระดับภาพรวม** กล่าวคือ อุปลักษณ์หลักที่สะท้อนความสุข เช่น วัตถุ สิ่งมีค่า การเดินทาง สิ่งมีชีวิต และอาหาร ปรากฏทั้งในงานของรัชนีญาและงานวิจัยนี้ แสดงให้เห็นว่ามีโครงสร้างเชิงมโนทัศน์ร่วมกันในวัฒนธรรมไทย อย่างไรก็ดี **มีความแตกต่างในรายละเอียดและบริบท** งานของรัชนีญาซึ่งเก็บข้อมูลจากบล็อกออนไลน์สะท้อนประสบการณ์และมุมมองของฆราวาสที่เน้นความสุขทางโลกเป็นสำคัญ ขณะที่งานวิจัยนี้ใช้ข้อมูลจากหนังสือของพระสงฆ์ จึงพบมโนอุปลักษณ์เพิ่มเติมที่สะท้อนมุมมองทางพุทธศาสนาอย่างชัดเจน เช่น ความสุขคือสิ่งที่ทำอันตราย ความสุขคือความสงบ ความสุขคืออิสรภาพ และความสุขคือความเย็น ซึ่งมุ่งเน้นการตีความความสุขในเชิงจิตวิญญาณและการหลุดพ้นมากกว่าการเสพหรือครอบครอง ดังนั้น การเปรียบเทียบนี้ชี้ให้เห็นว่า แม้โครงสร้างมโนอุปลักษณ์ของความสุขมีรากร่วมกันในสังคมไทย แต่การเลือกใช้อุปลักษณ์แตกต่างกันไปตามฐานะและประสบการณ์ของผู้ใช้ภาษา โดยพระสงฆ์เน้นความสุขทางธรรม ส่วนฆราวาสเน้นความสุขทางโลกและงานวิจัยนี้ยังพบมโนอุปลักษณ์อื่น ๆ นอกเหนือจากงานวิจัยของรัชนีย์ญา กลิ่นน้ำหอมอีกด้วย ได้แก่ การเดินทาง พื้นที่ปิดล้อม บุคคล การศึกษา สิ่งที่ทำอันตราย สี แสงสว่าง ความอบอุ่น อิสรภาพ ความเย็น ความเบา ความสงบ สิ่งสมมุติ ความนิ่ง พืช โรคและอาการบาดเจ็บ วงจร/วัฏจักร/ฤดูกาล ทิศทางและการเคลื่อนที่ น้ำ และสิ่งมีชีวิต ซึ่งอาจสะท้อนมุมมองเฉพาะของพระสงฆ์ที่

เน้นการสอนด้านจิตวิญญาณ การอธิบายสภาวะทางอารมณ์ตามหลักพุทธศาสนา และถ่ายทอดประสบการณ์ของตนเองในการปฏิบัติธรรม ดังตัวอย่าง

ตัวอย่างที่ 27

[ความสุขคือความเย็น]

> “เพียงแค่วางใจให้ถูก ก็จะพบความสุขสงบเย็นที่กลางใจ และหากมองเป็น ก็เห็นได้ทันทีว่าความสุขอยู่กับเราแล้วทุกขณะ ไม่จำเป็นต้องดิ้นรนแสวงหาที่ไหนเลย”

(6.10)

จากตัวอย่างข้างต้น พระสงฆ์ใช้มโนอุปลักษณ์ [ความสุขคือความเย็น] เพื่ออธิบายลักษณะของความสุขที่พึงประสงค์ว่าเหมือนความเย็นซึ่งให้ความรู้สึกผ่อนคลาย สบาย และสงบ ต่างจากความร้อนที่มักสื่อถึงความเร่าร้อน ความกระวนกระวาย หรือความทุกข์ใจ การเปรียบความสุขเป็น “ความเย็น” จึงสะท้อนแนวคิดทางพุทธศาสนาที่เน้นการดับกิเลสและความเร่าร้อนทางใจ อันเป็นการเข้าสู่ภาวะความสงบภายใน (อุเบกขา) ซึ่งไม่ต้องอาศัยสิ่งภายนอกมาเติมเต็ม ความสุขเช่นนี้จึงถูกอธิบายว่าอยู่กับเราแล้วทุกขณะ หากเพียงแต่ “วางใจให้ถูก” คือการมีสติและการรู้เท่าทันตนเอง ความสุขในลักษณะนี้จึงเป็นความสุขแท้เชิงจิตวิญญาณ ที่เกิดจากการเข้าถึงความสงบเย็นของจิตใจ ไม่ใช่การไขว่คว้าเสาะหาจากโลกภายนอก

ความแตกต่างที่สำคัญของงานวิจัยนี้กับงานวิจัยของรัชนีญา กลิ่นน้ำหอม (2013) คือ การใช้แนวคิดฉากทัศน์อุปลักษณ์ ซึ่งทำให้ได้ผลการวิจัยที่แสดงให้เห็นว่ามีการแบ่งความสุขออกเป็นสองกลุ่มใหญ่ ได้แก่ ความสุขทั่วไป เช่น ความสุขทางโลกหรือความพึงพอใจในชีวิตประจำวัน และความสุขแท้ เช่น ความสุขจากการบรรลุธรรมและความสุขทางจิตใจที่ยั่งยืน

ตัวอย่างที่ 28

> ในตอนก่อนโน้น ได้บอกความหมายของความสุขว่า แต่ก็บอกไว้ด้วยว่า เป็นความหมายที่ไม่ครอบคลุม คือการได้สนองความต้องการ ทำไมจึงไม่ครอบคลุม คือไม่ครอบคลุมทั้งหมด ถ้าใช้ภาษาทางพระก็อาจจะบอกว่า นั่นคลุมแค่ในระดับโลกิยะ แต่ความสุขยังมีเลยขึ้นไปอีก เป็นความสุขในระดับโลกุตระ พอพูดอย่างนี้ บางทีรู้สึกว่ายากไปเพื่อให้ชัด ก็ต้องพูดถึงขั้นระดับของความสุขอีกครั้งหนึ่ง ที่ผ่านมานั้นเราแบ่งความสุขเป็น 2 ตามประเภทของความได้ แต่ตอนนี้ ตรงข้ามกับ “ต้องการ” ยังมี “ไม่ต้องต้องการ” ก็ต้องการ

(6.41)

จากตัวอย่างนี้จะเห็นได้ว่าความสุขแบ่งออกเป็น 2 ระดับคือระดับโลกิยะและระดับโลกุตระ จากการศึกษาอุปลักษณ์ความสุขและฉากทัศน์อุปลักษณ์พบว่าความสุขแบ่งออกเป็น 2 ระดับตามความคิดเรื่องความสุขในพุทธศาสนาเช่นกัน คือความสุขแท้และความสุขทั่วไป ผลการศึกษาแสดงให้เห็นว่าการเลือกใช้อุปลักษณ์ของพระสงฆ์สัมพันธ์กับความคิดเรื่องความสุขในพุทธศาสนา

ตัวอย่างที่ 28 แสดงให้เห็นความหมายของความสุขที่แตกต่างกัน โดยตอนแรกกล่าวว่าความสุขคือการสนองความต้องการ แต่ชี้ให้เห็นว่าไม่ครอบคลุม เพราะยังมีความสุขที่สูงกว่านั้น คือความสุขในระดับโลกุตระ ซึ่งตรงข้ามกับ “ความต้องการ” เพราะเป็นภาวะ “ไม่ต้องการ”

จากตัวอย่างนี้จะเห็นได้ว่าความสุขแบ่งออกเป็นสองระดับ คือ ระดับโลกิยะและระดับโลกุตระ ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาอุปลักษณ์ความสุขและฉากทัศน์อุปลักษณ์ที่พบว่าความสุขแบ่งเป็นสองระดับตามแนวคิดทางพุทธศาสนาเช่นเดียวกัน ได้แก่ ความสุขแท้และความสุขทั่วไป การจำแนกดังกล่าวสะท้อนถึงโครงสร้างทางความคิดที่ปรากฏอย่างชัดเจนในพระพุทธศาสนา กล่าวคือ โลกิยสุขหมายถึงความสุขที่ยังขึ้นอยู่กับปัจจัยทางโลก เช่น กามสุขหรือความสุขจากสิ่งปรุงแต่ง

ทางวัตถุ ขณะที่โลกุตตรสุขหมายถึงความสุขที่พ้นไปจากเงื่อนไขทางโลก ได้แก่ ความสุขจากการบรรลุฌานหรือความสุขสูงสุดในนิพพาน

ผลการศึกษาแสดงให้เห็นว่าการเลือกใช้อุปลักษณ์ของพระสงฆ์สัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับความคิดเรื่องความสุขในพระพุทธศาสนา โดยพระมหาคมสัน วิสุทฺธาโณ (Phra Maha Khomsan Wisutthano, 2019) ชี้ให้เห็นความต่อเนื่องของการพัฒนาความสุขจากศีล สมาธิ และปัญญาไปสู่ความสุขอันมั่นคง พระปลัดวุฒิพงษ์ กิตฺติวณฺโณ (Phra Palat Wutthiphong Kittiwanno, 2023) อธิบายความแตกต่างระหว่างกายิกสุขกับเจตสิกสุขซึ่งสามารถจัดเป็นลำดับขั้นที่ไต่ระดับขึ้นไปจนถึงนิพพาน และพระครูโสภณธรรมวิสิฐ (Phra Khru Sophon Thammavisit, 2024) เสนอการมองความสุขในมิติทางวัฒนธรรมโดยจำแนกออกเป็นโลกียสุขและโลกุตตรสุขที่มีดัชนีชี้วัดอย่างเป็นรูปธรรม ข้อค้นพบเหล่านี้สอดคล้องกับการวิเคราะห์อุปลักษณ์ความสุขในหนังสือของพระสงฆ์ที่พบว่าอุปลักษณ์ถูกนำมาใช้เพื่อเน้นย้ำลำดับขั้นและคุณค่าของความสุข เช่น การเปรียบความสุขทางโลกเป็นสิ่งที่ไม่ดี ในขณะที่ความสุขทางธรรมถูกยกย่องให้มีคุณค่าที่สูงกว่าและเป็นเป้าหมายสูงสุดของชีวิต

ผลการศึกษาในงานวิจัยนี้ทำให้เห็นว่าอุปลักษณ์มิได้เป็นเพียงเครื่องมือทางภาษา หากแต่เป็นเครื่องมือทางความคิดที่มีบทบาทสำคัญในการถ่ายทอดแนวคิดทางพุทธศาสนาว่าด้วยเรื่องความสุข อุปลักษณ์ช่วยให้ผู้อ่านมองเห็นภาพ เข้าใจและเข้าถึงแนวคิดความสุขซึ่งเป็นนามธรรมได้อย่างชัดเจน การเลือกใช้ฉากทัศน์อุปลักษณ์ที่แสดงประเภทย่อยของแบบเปรียบและให้ความสำคัญแก่การประเมินคุณค่า ทำให้สามารถถ่ายทอดลักษณะที่ซับซ้อนของความสุขตามแนวคิดพุทธศาสนาได้อย่างมีประสิทธิภาพดังจะเห็นได้จากตัวอย่างในงานวิจัยนี้ การใช้ฉากทัศน์อุปลักษณ์ เช่น การเปรียบความสุขเป็นการเดินทาง [การก้าวขึ้นบันไดขั้นสูงสุด] หรือ [การลอยขึ้นพ้นเหนือทุกสิ่ง] ช่วยให้ผู้อ่านเข้าใจได้ว่าความสุขแท้ตามแนวคิดพุทธศาสนาจำเป็นต้องอาศัยการพัฒนาและการก้าวข้ามความสุขทางโลก อีกทั้งยังทำให้เห็นรายละเอียดและความแตกต่างของการประเมินค่าความสุขในแต่ละบริบทได้อย่างชัดเจน การวิเคราะห์ดังกล่าวยังเผยให้เห็นว่าการใช้อุปลักษณ์มิใช่เพียงกลวิธีทางภาษา แต่ยังทำหน้าที่ถ่ายทอดโลกทัศน์ ความเชื่อ และคุณค่าทางศาสนาให้แก่ผู้อ่าน ทำให้การสื่อสารแนวคิดนามธรรมเรื่อง “ความสุข” มีความลึกซึ้ง และสะท้อนให้เห็นมิติทางวัฒนธรรมและสังคมควบคู่กันไป

นอกจากนี้การวิเคราะห์ด้วยกรอบแนวคิดฉากทัศน์อุปลักษณ์ยังช่วยให้เข้าใจโลกทัศน์ ความคิด ความเชื่อและคุณค่าทางศาสนาที่ผู้เขียนถ่ายทอดไปยังสังคม งานวิจัยนี้จึงสะท้อนให้เห็นบทบาทสำคัญของอุปลักษณ์ทั้งในมิติการสื่อสารความหมายและในมิติทางวัฒนธรรมและสังคม อันเป็นกลไกที่ทำให้การนำเสนอแนวคิดความสุขในพุทธศาสนาเป็นไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ในแง่ของการใช้แนวคิดทฤษฎีการศึกษาครั้งนี้ชี้ให้เห็นว่า แนวคิดทฤษฎีมโนอุปลักษณ์และแนวคิดทฤษฎีฉากทัศน์อุปลักษณ์ ต่างมีคุณูปการในลักษณะที่เสริมกัน มโนอุปลักษณ์ช่วยให้เห็นภาพรวมในระดับกว้างของการถ่ายโยงเชิงมโนทัศน์ เช่น การเปรียบความสุขกับการเดินทางหรือวัตถุ ซึ่งทำให้เข้าใจโครงสร้างหลักของระบบความคิดเกี่ยวกับความสุขในเชิงภาพรวม อย่างไรก็ตาม การใช้แนวคิดทฤษฎีมโนอุปลักษณ์เพียงอย่างเดียวอาจยังไม่เพียงพอในการอธิบายความแตกต่างเชิงรายละเอียดที่ปรากฏในข้อมูล เนื่องจากมโนอุปลักษณ์มีลักษณะเป็นกรอบกว้างที่ยังไม่สามารถสะท้อนแง่มุมเฉพาะหรือการประเมินค่าที่ซ่อนอยู่ได้ชัดเจนในขณะที่แนวคิดฉากทัศน์อุปลักษณ์สามารถลงลึกไปถึงรายละเอียดของแบบเปรียบโดยแสดงให้เห็นองค์ประกอบของฉากทัศน์อุปลักษณ์ ซึ่งสะท้อนออกมาในรูปของการประเมินค่าเชิงบวก เป็นกลาง หรือเชิงลบได้อย่างชัดเจน เช่น [ความสุขแท้คือวัตถุ: สิ่งที่ดีเลิศ] ที่สะท้อนคุณค่าบวก [ความสุขคือวัตถุ: สิ่งที่ครอบครอง] ที่เป็นกลาง และ [ความสุขคือวัตถุ: ขยะ/สิ่งไร้ค่า] ที่เป็นการประเมินค่าเชิงลบ ดังนั้น ฉากทัศน์อุปลักษณ์จึงทำหน้าที่เสริมให้การวิเคราะห์มีความละเอียดสมบูรณ์และสามารถอธิบายความแตกต่างในการใช้อุปลักษณ์ในบริบทวัฒนธรรมและศาสนาได้อย่างชัดเจนและครอบคลุม

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

Natthaporn Panpothong ณัฐพร พานโพธิ์ทอง. (2013). Wathakam Wikhro Choeng Wiphak Tam Naeo Phasasat: Naeokhit Lae Kan Nam Ma Sueksa Wathakam Nai Phasa Thai วาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ตามแนวภาษาศาสตร์: แนวคิดและการนำมาศึกษาวาทกรรมในภาษาไทย [Critical Discourse Analysis in Linguistics: Concepts and Applications in the Study of Thai Discourse]. Research and Publication Division, Faculty of Arts, Chulalongkorn University.

Nipada Phorueang นิภาดา โพธิ์เรือง. (2023). Upalak Nai Wat Kammakan MueangThai Nai Kan Hasiang Lueaktang Samachik Saphaphuthaenratsadon Pen Kan Thuapai Phoso Song Phan Ha Roi Hok Sip Song: Kan Wikhro Upalak Choeng Wiphak อุปลักษณ์ในวาทกรรมการเมืองไทยในการหาเสียงเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเป็นการทั่วไป พ.ศ.2562: การวิเคราะห์อุปลักษณ์เชิงวิพากษ์ [Doctoral dissertation, Chulalongkorn University]. CUIR. https://doi.org/10.58837/CHULA.THE.2023.245

Piyaporn Obpat ปิยภรณ์ อบแพทย์. (2009). Upalak kiaokap chiwit nai nangsue thamma อุปลักษณ์เกี่ยวกับชีวิตในหนังสือธรรมะ [Metaphors about life in dharma book] [Master's thesis, Chulalongkorn University]. CUIR http://cuir.car.chula.ac.th/handle/123456789/34842

Phra Maha Khomsan Wisutthano (Niamkotchaban) พระมหาคมสัน วิสุทฺธาโณ (เนียมคชบาล). (2019). *Withi patibat phuea hai khaothueng khwamsuk tam lakh phraphutthasatsana* วิธีปฏิบัติเพื่อให้เข้าถึงความสุขตามหลักพระพุทธศาสนา [The practice for attaining happiness according to Buddhism] [Master's thesis, Mahachulalongkornrajavidyalaya University].https://lp.mcu.ac.th/userfiles/file/วิทยานิพนธ์/ปริญญาเอก/พระพุทธศาสนา/2562/4พระมหาคมสัน%20วิสุทฺธาโณ.pdf

Phra Palat Wutthiphong Kittiwanno พระปลัดวุฒิพงษ์ กิตฺติวณฺโณ. (2023). *Kansueksa prapthiawthat sana rueang khwamsuk nai phutthasatsana theravada kap satsana khrit nikai roman catholic* การศึกษาเปรียบเทียบทัศนะเรื่องความสุขในพุทธศาสนาเถรวาทกับศาสนาคริสต์นิกายโรมันคาทอลิก [A comparative study of happiness in Theravāda Buddhism and Roman Catholicism] [Research article, Mahamakut Buddhist University, Isan Campus].https://so09.tci-thaijo.org/index.php/tmwj/article/ download/578/196/1900

Phra Khru Sophon Thammavisit (Phurivisit) พระครูโสภณธรรมวิสิฐ (ภูริวิศิษฐ์). (2024). *Watthanatham khwamsuk nai phraphutthasatsana* วัฒนธรรมความสุขในพระพุทธศาสนา [The culture of happiness in Buddhism] [Research article, Journal of Philosophy and Culture]. https://so05.tci-thaijo.org/index.php/phiv/article/ view/277399

Yamonpat Pattarakup ยมลภัทร ภัทรคุปต์. (2010). Upalak khwam tai nai nangsue thamma อุปลักษณ์ความตายในหนังสือธรรมะ [Death metaphors in dharma Book] [Master's thesis, Chulalongkorn University]. CUIR http://cuir.car.chula.ac.th/handle/123456789/20769

Ratchaneeya Klinnamhom รัชนีย์ญา กลิ่นน้ำหอม. (2013). Upalak khwam suk nai blok thai อุปลักษณ์ความสุขในบล็อกไทย [Conceptual metaphor of happiness in Thai Blogs]. *Warasan Sathaban Watthanatham Lae Sinlapa (Sakha Manutsat Lae Sangkhomsat) Mahawitthayalai Si Na Kha Rin Tha Ra Wi Rot*

วารสารสถาบันวัฒนธรรมและศิลปะ (สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์) มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ [Institute of Culture and Arts Journal Srinakharinwirot Universiry], *14*(2), 132-138.

Wuttinun Kaewjungate วุฒินันท์ แก้วจันทร์เกตุ. (2012). Kilet: kansueksa upalak choeng mano that nai phasa thai กิเลส: การศึกษาอุปลักษณ์เชิงมโนทัศน์ในภาษาไทย [Human passion, or /kilèet/: a study of conceptual metaphor in Thai]. *Warasan Manutsat Wichakan* วารสารมนุษยศาสตร์วิชาการ [Journal of Studies in the Field of Humanities], *19*(2), 24–41.

Sirima Chiengchaovai สิริมา เชียงเชาว์ไว. (2013). Upalak kiaokap thamma nai pathakatha tham khong phut that phikkhu อุ*ปลักษณ์เกี่ยวกับธรรมะในปาฐกถาธรรมของพุทธทาสภิกขุ* [Metaphors about dharma in buddhadasa bhikkhu's speeches] [Doctoral dissertation, Silpakorn University].SURE. https://sure.su.ac.th/xmlui/handle/123456789/11592

ภาษาต่างประเทศ

Abbood, S. H., & Mustafa, S. S. (2014). Metaphor in political and literary texts: a pragmatic analysis. *Arab World English Journal*, *5*(1). 277-289. https://portal.arid.my/Publications/389d1791-17e2-4714-9f76-9daced8c7e05.pdf

Arcimaviciene, L., & Baglama, S. H. (2018). *Migration, metaphor and myth in media representations: The ideological dichotomy of "Them" and "Us"*. *SAGE Open, 8*(2). https://doi.org/10.1177/2158244018768657

Breeze, R. (2020). *Introduction: Approaching metaphor in political discourse*. *Metaphor in political conflict. Populism and discourse*. Navarra: Ediciones Universidad de Navarra (EUNSA).

Butulussi, E. (2019). *Practical reasoning and metaphor in TV discussions on immigration in Greece: Exchanges and changes*. In *Discourse Approaches to Politics, Society and Culture* (Vol. 81). John Benjamins Publishing Company. https://doi.org/10.1075/dapsac.81.08but

Deignan, A. (2010). The evaluative properties of metaphors. In L. Cameron & R. Maslen (Eds.), *Researching and Applying Metaphor in the Real World* (pp. 357–373). John Benjamins.

Goatly, A. (1997). *The language of metaphors*. Routledge.

Kövecses, Z. (1991). Happiness: A definitional effort. Metaphor and Symbolic Activity, 6(1), 29-46.

Kövecses, Z. (2002). *Metaphor: A practical introduction*. Oxford University Press.

Kövecses, Z. (2015). *Where Metaphors Come From: Reconsidering Context in Metaphor*. Oxford University Press.

Kövecses, Z. (2019). Metaphor Universals in Literature. Argumentum, 15, 264-276.

Kövecses, Z. (2020). Extended Conceptual Metaphor Theory. Cambridge University Press.

Lakoff, G. (1995). Metaphor, morality and politics, or, why conservatives have left liberals in the dust. *Social Research, 62*(2), 177–213.https://escholarship.org/uc/item/7vp15113

Lakoff, G., & Johnson, M. (1980/2003). *Metaphors we live by*. University of Chicago Press.

Li, X. (2010). A Comparative Analysis of English and Chinese Idioms--From the Perspective of Conceptual Metaphor of "Happiness". Journal of Language Teaching & Research, 1(4). 473-476.

Mohammedali, M. M. (2011). The dialectic of pleasure and pain in selected poems of Emily Dickinson. *Journal of Human Sciences*, *8*(1), 326–337. https://www.academia.edu/35548527/The_Dialectic_of_Pleasure_and_Pain_In_Selected_Poems_of_Emily_Dickinson

Musolff, A. (2006). Metaphor scenarios in public discourse. *Metaphor and Symbol, 21*(1), 23-38. https://doi.org/10.1207/s15327868ms2101_2

Musolff, A. (2016). *Political Metaphor Analysis: Discourse and Scenarios*. Bloomsbury Publishing. Safarnejad, F., Ho-Abdullah, I., & Awal, N. M. (2014). A cognitive study of happiness metaphors in Persian and English. *Procedia - Social and Behavioral Sciences, 118*, 110-117.

Sotvaldieva, K., & Toshmirzayeva, D. (2022). Cognitive study of “happiness” metaphors in English and Uzbek idioms. *Science and Innovation, 1*(B6), 914-919.

Yu, N. (1995). *Metaphorical Expressions of Anger and Happiness in English and Chinese*. *Metaphor and Symbolic Activity*, 10(2), 59-92.